G.J. Davidse

Van 't Hof via Sahara naar Broekpolderbos

Terugblik op 160 jaar openbaar groen in Vlaardingen

Schrijven over het groen in Vlaardingen kan bijna niet anders dan te beginnen bij de openstelling voor het publiek in 1830 van 't Hof. En bij een beschrijving van de historie van dit park.

De geschiedenis van het Oranjepark is daaraan nauw verbonden. De discussie over de aanleg van het park begint in 1917, terwijl in 1941 de uitvoering werd afgerond.

Ik ontdekte daarbij veel overeenkomst met de geschiedenis van de Broekpolder, zij het op een wat ander schaalniveau.

Het terrein ten noorden van het Hof was in eerste instantie bedoeld voor aanleg van een park en werd aangemeld als werkgelegenheidsobject, vervolgens werd zand opgebracht en puin en huisvuil gestort. Toen de mogelijkheden voor uitvoering met werkgelegenheidssubsidie niet aanwezig waren, werden plannen ontwikkeld om tot woningbouw te komen. Vervolgens is ca. 30 jaar later, ook nu weer in het kader van de werkgelegenheid, het park gerealiseerd. De lange beslissingsperiode over de aanleg en de bijzondere plaats van dit park in Vlaardingen, was voor mij reden om het Oranjepark als een apart hoofdstuk te behandelen.

De activiteiten in en nabij 't Hof en het Oranjepark vormen een onderdeel daarvan.

Het beheer van de groenvoorziening werd in de eerste jaren uitbesteed. Begin 1900 werd een gemeentelijk opzichter aangesteld. Vanaf die tijd breidt het te onderhouden groen geleidelijk uit.

Om een beeld te vormen van de ontwikkeling en de visie op aanleg en onderhoud heb ik ervoor gekozen om, na een algemene inleiding, een drietal perioden van ca 30 jaar te beschrijven.

- De wandelplaatsen en plantsoenen. (1902 - 1932)
- Groen in een groeiende stad. (1932 - 1966)
- Natuurlijk milieu en natuureducatie. (1966 - 1990)

Deze perioden vallen globaal samen met andere leiding van de afdeling plantsoenen.

Met de heer J. Storm, die van 1940 tot 1985 bij de afdeling plantsoenen heeft gewerkt, heb ik uren doorgebracht op het stadsarchief, om de jaarverslagen en correspondentiemappen van gemeentewerken van 1900 tot 1960 door te nemen. Vervolgens heb ik bij de dienst Stadswerk de jaarverslagen van 1960 tot 1990 doorgenomen en heb ik vele krantenartikelen geraadpleegd.

Bij de dienst Milieu kreeg ik, behalve enkele oude tekeningen en foto's ook nog een dagboekje van ca 1930, waarin de heer Hendriksen opgetekend heeft wat hij dagelijks deed.

Op het stadsarchief heb ik een grote bereidheid ondervonden om documenten te lichten.

Uit de periode waarin ikzelf bij de afdeling plantsoenen heb gewerkt heb ik enkele specifieke momenten en plannen summier belicht. Als de tijd de feiten gelouterd heeft zal deze periode wellicht anders beschreven worden.

Gerard Davidse.

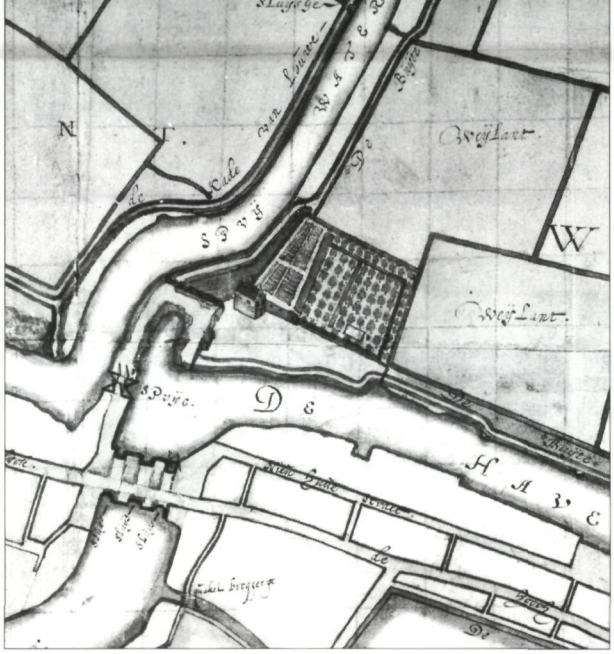

1 Detailkaart van Vlaardingen (1619) door Balthasar Floriszn van Berckenrode.

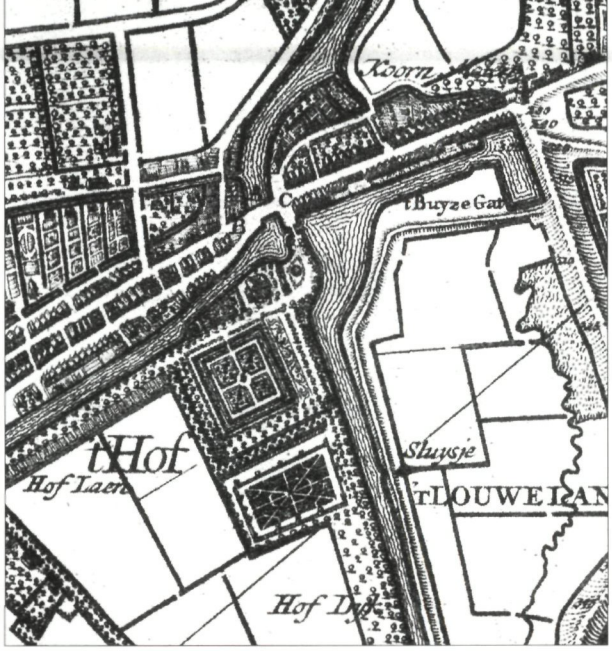

2 Detailkaart van Vlaardingen e.o. door Kruikius (1712) Duidelijk is het Hofgebouw te zien met tuinen waarin waarschijnlijk beelden en fonteinen.

't HOF.

Achter 't Hof.

Over de buitenplaats 't Hof zijn diverse publicaties verschenen[1] [2]. Ik zal mij, ten aanzien van de beschrijving beperken door de aankoop van het park door de gemeente in 1830 als begindatum te nemen.

Via de kaarten van 1619, 1712, 1722 en 1750 (1, 2, 3 en 4) is een beeld te vormen van de ontwikkeling van het groene deel. In 1701 bestond de buitenplaats uit: een woning, koetshuis, paardenstal, tuindershuis, boomgaarden en tuinen.

Het gemeentebestuur koopt het Hof en "privatiseert" het onderhoud.

Bij akte [3] van 12 maart 1830 kocht het gemeentebestuur van Vlaardingen van Mr. Diederik van Leyden Gael, wonende te Leiden, de Ambachtsheerlijkheid van Vlaardingen, Vlaardinger-Ambacht en Babberspolder.
Daartoe behoorde ook, aldus toen omschreven:
"Het van ouds genaamde Hof of de Buitenplaats, bestaande in een groot Heerenhuis, koepel, stalling en tuinmanshuis met derzelver erven, voorts lanen, paden, vijver, tuin, bosch, en boomgaard met de bepoting en beplanting daarop staande, ook met al hetgeen verder op de grond binnen de nagemelde belendingen aard of nagelvast zoude mogen zijn....."
In 1834 worden de boomgaard en de moestuin voor een periode van 6 jaar verhuurd aan de heer L. Droppert voor f. 50,- per jaar, met de verplichting tevens de tuinen te onderhouden.
Hij diende zich "stiptelijk" te gedragen naar zijn instructie als tuinder en opzichter op het Hof.
Tegenwoordig zouden we dit "privatisering" noemen.
Toen de zes jaren om waren werden de boomgaard en moestuin opnieuw voor 5 jaar verhuurd voor f. 135,- per jaar aan L. van der Spek.
Volgens artikel 7 van de "Acte van Verpachting Huur en Verhuur nr 122", moest "de huurder (zal) ten genoegen van de verhuurders met zijne eigene arbeiders en gereedschappen het Vlaardingsche Hof voornoemd in goede orde (moeten) onderhouden, de lanen schoffelen en opharken, de heggen scheren, alle de vijvers en slooten in en om hetzelve gelegen, behoorlijk zuiveren, opmaken en buiten schouw houden en voorts al het zomer en winter snoeiwerk verrigten, met dien verstande echter, dat het hakken en uitsnoeyen zoowel in de hoogte als onder aan de boomen niet zal mogen geschieden dan met overleg en

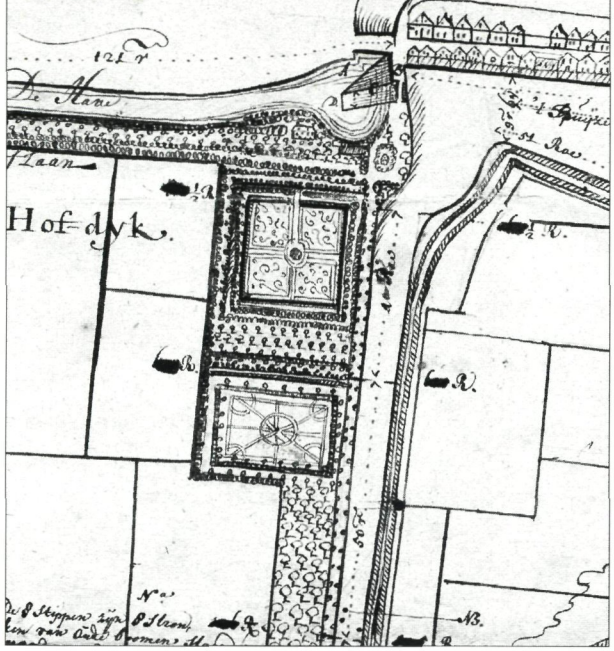

3 Detailkaart van een deel van de Grote Buitenweide (1722).

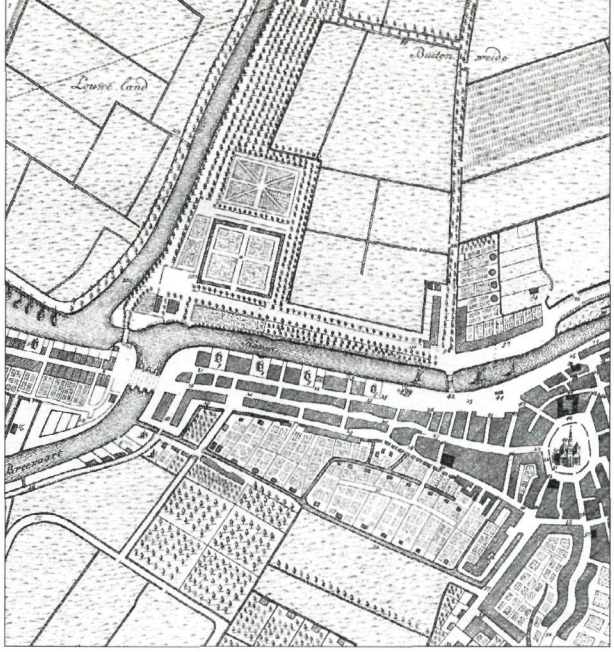

4 Detail van kaart van Spindler (ca 1750)

goedvinden van het Stedelijk Bestuur en dat het daarvan afkomende hout zal verblijven aan de stad."
Ook had hij volgens art. 9 vrije woning in het tuinmanshuis, doch hij zou dan ook de nevenstaande gebouwen ten zijnen kosten behoorlijk moeten schoonmaken en luchten.
In art. 10 werd bepaald "Hij zal des avonds tegen den tijd der heksluiting de alsdan nog op het Hof aanwezige personen waarschuwen om hetzelve te verlaten en bij onverhoopte weigering van dien de namen van de zoodanigen den volgende dag aan het Stedelijk Bestuur kenbaar maken".
Volgens art. 11 mocht hij, volgens een door verhuurders vast te stellen tarief, aan de wandelaars verversingen verschaffen "in drank of eetwaren", hetzij op het plein of in de koepel, doch nooit later dan tot "heksluitens toe, tenzij bij buitengewone gelegenheden en met schriftelijk consent van het Stedelijk Bestuur". De overige gebouwen, zoals het koetshuis, de stallen en de zolder waren ter beschikking van verhuurders.
Deze verhuring werd na afloop voor tien jaren verlengd, nu weer voor f. 50,- per jaar aan dezelfde huurder [4].
Ingaande 1 februari 1856 werden de rechten en plichten overgedragen aan B. Roodenburg te Overschie voor een periode van 10 jaar. De pachtsom was bepaald op f. 190,- p.j. In de akte [5] werd opgenomen dat verhuurders zich het recht voorbehielden om het verpachte tussentijds geheel of gedeeltelijk te verkopen of in erfpacht uit te geven, voor een ander doel te gebruiken of de huur te doen ophouden mits de huurder hiervan 6 maanden van te voren op de hoogte gesteld zou worden. Ten aanzien van de verversingen werden ook aanvullende bepalingen gemaakt, te weten : "aan de wandelaars op het Hof noch aan de schutters - die er hunne oefeninge hielden - in geen geval eenige sterke drank te verschaffen, op verbeurte van een dubbel jaar huur".
De huurovereenkomst met Roodenburg werd nog 3 keer verlengd. De laatste periode van 1873-1878 voor f. 200,- p.j. In de acten [6] werden steeds enkele wijzigingen aangebracht. Onder andere dat het Hof na zonsondergang open mocht blijven. Als de pachter het wilde sluiten kreeg hij daar geen vergoeding voor. Voorts moest de huurder gedogen dat in onverhoopte gevallen van typhus of andere ziekten, gestorven vee of indien daarvan verdacht en afgemaakt, in de moestuin werd begraven, terwijl hem daarvoor enige reductie van de huur werd toegezegd, naar evenredigheid te bepalen, van de daarvoor benodigde ruimte.
In 1884 verdiende de tuinman f.155,- en hij had vrij wonen in het Hofgebouw, plus het genot van de erbij

behorende grond. Maar het onderhoud voldeed niet meer aan de daaraan te stellen eisen.
Bij de behandeling van de begroting voor 1885 werd voorgesteld om een boswachter aan te stellen met een jaarwedde van f. 550,-, alsmede het genot van vrije woning, en aan hem uitsluitend op te dragen het onderhoud van en toezicht in het Hof. Dit voorstel werd in de Raadszitting van 29 oktober 1884 aangenomen. In de volgende Raadszitting werd de instructie van de boswachter vastgesteld, waaruit blijkt dat hij werd belast met:
- "het onderhoud van het Hof in zijn ganschen omvang"
- "met het politietoezicht aldaar"
In de raadsvergadering van december 1884 werd de heer T. Maat per 1 januari 1885 als boswachter benoemd.

Diverse uitbreidingen van en toevoegingen aan het Hof.

In de Raadszitting van 2 maart 1886 werd het volgende voorstel door B en W aan de Gemeenteraad gedaan :

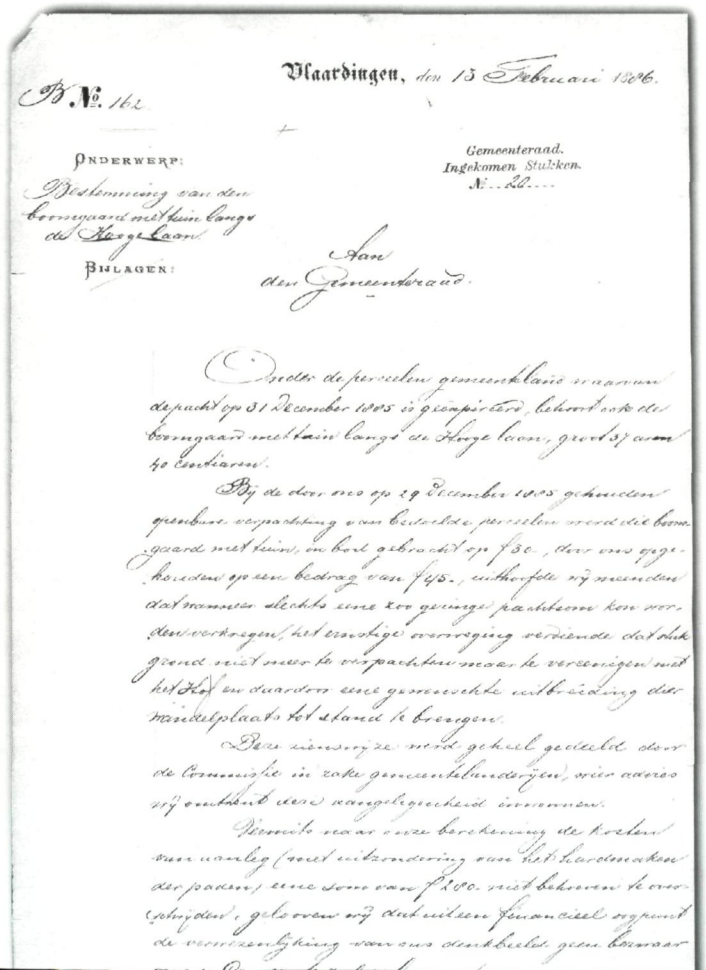

Vlaardingen, den 13 Februari 1886.

B. No. 162

Onderwerp:
Bestemming van den boomgaard met tuin langs de Hoogelaan

Bijlagen:

Gemeenteraad.
Ingekomen Stukken.
No. 20

Aan
den Gemeenteraad.

Onder de perceelen gemeenteland waarvan de pacht op 31 December 1885 is geëxpireerd, behoort ook de boomgaard met tuin langs de Hoogelaan, groot 37 aren 40 centiaren.

Bij de door ons op 29 December 1885 gehouden openbare verpachting van bedoelde perceelen werd die boomgaard met tuin, en bod gebracht op f 30.-, door ons opgehouden op een bedrag van f 45.-, uithoofde wij meenden dat wanneer slechts eene zoo geringe pachtsom kon worden verkregen, het ernstige overweging verdiende dat stuk grond niet meer te verpachten maar te vereenigen met het Hof en daardoor eene gewenschte uitbreiding dier wandelplaats tot stand te brengen.

Deze zienswijze werd geheel gedeeld door de Commissie in zake gemeentelanderijen, wier advies wij omtrent deze aangelegenheid inwonnen.

Vermits naar onze berekening de kosten van aanleg (met uitzondering van het hardmaken der paden) eene som van f 200.- niet behoeven te overschrijden, gelooven wij dat uit een financieel oogpunt de verwezenlijking van ons denkbeeld geen bezwaar

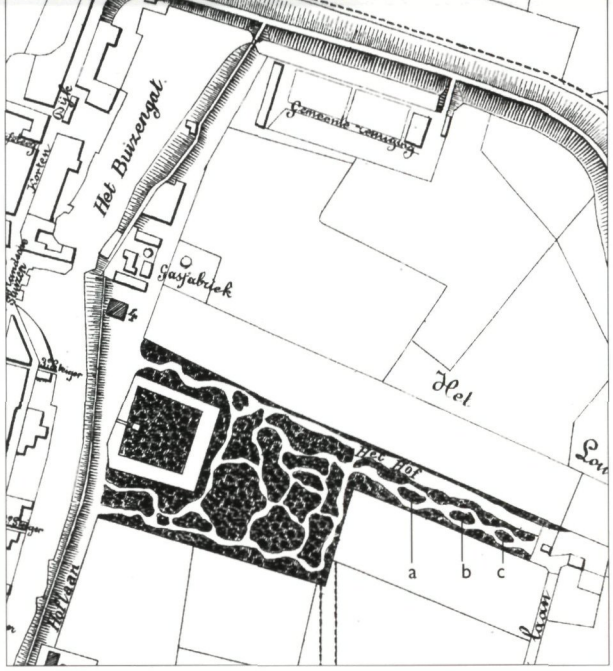

Het voorstel betreft het smalle gedeelte tussen Hogelaan en v.m. ziekenhuisterrein.
Op nog bij de dienst Milieu aanwezige oude schets staat aangegeven dat op de drie middenvakken (zie plattegrond van 1890 ill. 6) achtereenvolgens a) gekleurde eiken, b) diverse bomen en c) hulsten geplant zouden worden en op de resterende delen gewoon hakhout.
De kosten werden geraamd op totaal f. 530,-. Te weten 280,- voor de beplantingen a, b en c en f. 250,- voor het hakhout. Daarbij werd ervan uitgegaan dat de aanwezige vruchtbomen voor de waarde daarvan gerooid zouden worden.

In 1901 werd besloten om de moestuin , die binnen de vijver lag, ook tot plantsoen in te richten. De moestuin was omsloten door een beukenhaag, die langs de binnenoever van de vijver stond.
De uitbreiding van de werkzaamheden was voor de Raad in 1902 aanleiding om een opzichter over de plantsoenen aan te stellen. Een der eerste werkzaamheden van opzichter F.J. Hendriksen was de aanleg van moestuin tot park. Vervolgens werd in de Raadszitting van 18 maart 1904

^ 6 Deel van de plattegrond van de gemeente Vlaardingen dd.1890 van H.J.Rover.

< 5 Voorstel aan de gemeenteraad dd. 13 februari 1886 voor de bestemming van de boomgaard met tuin langs de Hoogelaan.

besloten tot de bouw van een rustieke brug over de vijver van het park naar dit nieuwe gedeelte (7). De brug wordt ook thans nog met moeite in stand gehouden en veelvuldig gefotografeerd met bruidsparen.

7 Rustieke brug anno 1996.

Enige jaren later werden de toegangen naar het park verbeterd. Deze bestonden uit een bruggetje aan de Hoflaan en een aan de Hofsingel tegenover de Callenburgstraat; toen deze bruggetjes vernieuwd moesten worden, werden ze vervangen door dammen met duikers daarin.
Bij de behandeling van de begroting voor 1905 werd B en W verzocht maatregelen te nemen tot verlichting van het Hof. Door de directeur van de Gasfabriek werd een plan van aanleg met kostenberekening ingediend. B en W hadden ernstige bezwaren tegen het plan en bij de behandeling van de begroting voor 1906 werd het plan door de Raad verworpen.

Versierende elementen.

Op 20 juli 1916 werd door steenhouwer J. de Vries een granieten tafel ter plaatsing in het Hof aangeboden. Deze werd achter de vijver in het Hof geplaatst. In de winter van 1928-1929 zijn op de tafel een viertal opschriften gebeiteld, terwijl in het midden een zonnewijzer werd geplaatst. De opschriften luiden:
-Het Hof was de buitenplaats der Ambachtsheeren van Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht 1611-1830.
-Het Heerenhuis stond ter plaatse van de Gasfabriek.
-De moestuin lag binnen de vijver.
-De Gemeente Vlaardingen kocht in 1830 de Ambachtsheerlijkheid van Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht.

Het voetstuk werd in de loop der jaren vernield en de zonnewijzer is weggehaald.
De granieten tafel is in 1966 weer teruggeplaatst langs de Hoflaan (8).

8 Gedenksteen aan de Hoflaan, opname 1996.

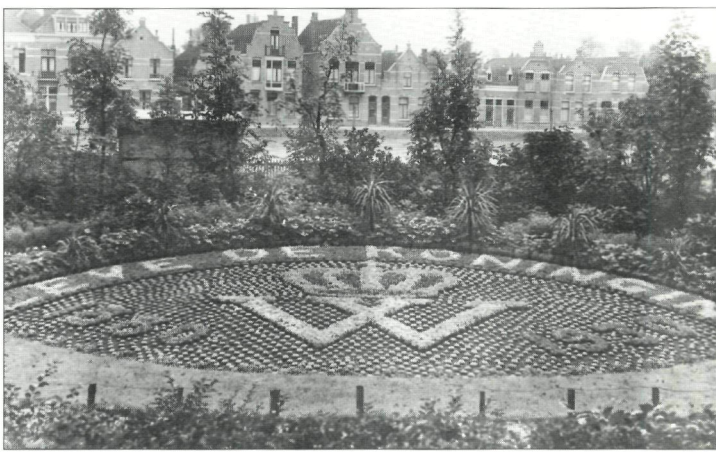

9 Bloemmozaïek met perkplanten ter ere van de 50e verjaardag van koningin Wilhelmina.

In 1930 werd aandacht besteed aan de vijftigste verjaardag van koningin Wilhelmina en het feit dat 't Hof 100 jaar eigendom van de gemeente was.
In totaal werden in dat jaar 35000 stuks eenjarige planten verwerkt o.a. in twee prachtige mozaïekperken in de Hoftuin (9).
Het perk ter ere van 100 jaar gemeentelijk eigendom van 't Hof omvatte de drie familiewapens van de familie Van Leyden Gael, omgeven door de lijfspreuk "Nec Timide-Nec Tumide" of wel "Noch beschroomd - Noch opgeblazen" 1830 - 12 maart 1930.

VAN SAHARA TOT ORANJEPARK.

Eerste plannen voor de aanleg van een park

Voor het gebied omsloten door Hogelaan, Julianasingel, Schiedamsedijk en Van Linden van den Heuvellweg zijn in februari 1918 door de directeur van gemeentewerken aan het college van Burgemeester en Wethouders een tweetal plannen voor de aanleg van een park ingediend. Bij de behandeling in de gemeenteraad op 8 maart 1918 wordt aangedrongen op een spoedige uitvoering. Het verzoek uit de raad om voor het ontwerp eerst een prijsvraag uit te schrijven, wordt ontraden teneinde op korte termijn het project met werklozen te kunnen starten. Voorts is het gemeentebestuur van mening dat er voldoende deskundigheid bij de gemeentelijke diensten aanwezig is om tot een fraaie aanleg te komen en dat bij ieder plan er wel kritische commentaren gegeven kunnen worden.
Op het goedgekeurde plan (10) is de belijning van de vijverpartijen zoals deze nu nog bestaat, goed te herkennen.

Vervolgens is in de archieven een uitgebreide correspondentie te vinden over de aanschaf van het benodigde ophoogzand, wat uiteindelijk in het kader van de werkverschaffing van schuiten vanaf de Oude Haven naar het terrein is gebracht. Het park komt er niet. Waarschijnlijk omdat de kosten van aanleg en onderhoud te hoog zijn.De grote hoeveelheid zand die inmiddels is aangevoerd maken dat het terrein vanaf die tijd bekend staat als de "Sahara".

In 1919 wordt voor de dienst gemeentewerken "commercieel beheer" ingevoerd. Vanaf die tijd moet het dienaangaande als een bedrijf gaan werken. Wellicht was dat de reden om voor het betreffende terrein een plan te ontwikkelen voor de aanleg van een park met daarin 15 villa's op erfpachtgrond. Uit de opbrengst van de erfpacht moest de aanleg en het onderhoud van het park worden gefinancierd. De meerderheid van de gemeenteraad ging niet akkoord met het plan en de opdracht werd gegeven om een nieuw ontwerp te maken. Ondertussen werden wel paden aangelegd met koolas van de gasfabriek en puin van gemeentewerken. De grotere gaten werden gevuld met huisvuil. Voor het storten van 675 m³ werd f. 337.50 betaald aan het bedrijf gemeentewerken, waartoe ook het grondbedrijf behoorde.

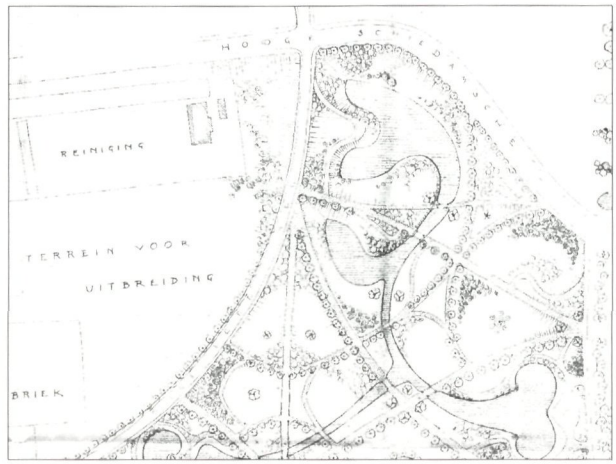

10 Eerste ontwerp voor het gebied omsloten door Hogelaan, Julianasingel, Schiedamsedijk en Van Linden van den Heuvellweg dd. 1918.

Plan Maarleveld.

Op 9 februari 1925 wordt door het bouwkundig bureau A. Maarleveld Azn te Vlaardingen een plan ingediend tot het uitgeven van grond in erfpacht. Hij geeft als reden op dat hij ervan uitgaat dat de gemeente financieel niet krachtig genoeg is om een park, dat bijna drie keer zo groot is als het Hof, te kunnen onderhouden.

11. Plan bureau A. Maarleveld Azn.

In het plan (11) is gebruik gemaakt van de reeds aanwezige waterpartijen. Ongeveer 25000 m² (een derde deel) zou bebouwd worden. Een groot stuk was gereserveerd voor muziek- en zanguitvoeringen, met de dijk als amphitheater voor het publiek.
Het plan wordt voor advies naar de directeur van gemeentewerken gestuurd. Hij schrijft op 30 april 1925 dat het een goede gedachte is om aanhangig te maken wat in de toekomst met het terrein moet gebeuren. Tot dan werd het gebruikt als speelterrein en in de wintermaanden van oktober tot april door de dienst gemeentereiniging als stortplaats voor huisvuil. Hij wijst nog eens op de oorspronkelijke bestemming tot park en het eerder door gemeentewerken ingediende villaparkplan. Het plan Maarleveld gaat uit van de bouw van 102 woningen, waarbij voorgesteld wordt om de aanleg en het onderhoud van de voortuinen onder toezicht van de gemeente verplicht te stellen. Het storten van vuil zou moeten worden beëindigd en het terrein waar reeds gestort is zou met hoge kosten geschikt gemaakt moeten worden voor aanleg van beplantingen.

Plan Snijders en v/d Vlis

In 1926 wordt door het architectenbureau Snijders en v/d Vlis een plan ingediend. Dit houdt geen rekening met de reeds aangelegde vijverpartijen. Uit ingezonden stukken in de Nieuwe Vlaardingsche Courant van 10 en 22 oktober 1926 blijkt dat men spoedige besluitvorming gewenst acht, omdat de nog in de gemeente uit te geven gronden in erfpacht vrijwel allemaal bestemd zijn en veel Vlaardingers een huis gaan kopen in Vlaardinger-Ambacht. Anderzijds wordt er gepleit voor de aanleg van een park ter plaatse i.v.m. de vele bebouwing die in het oostelijk stadsdeel is gerealiseerd. Uitbreiding voor woningbouw naar het westen zou meer voor de hand liggen.

Dat de jeugd veelvuldig gebruik blijft maken van de "Sahara" blijkt o.a uit het feit dat in 1927 door de goede zorgen van het gemeentelijk waterleidingbedrijf een drinkwatervoorziening aan de v. Linden v/d Heuvellweg is aangebracht. En op 10 augustus 1928 schrijft de NVC onder de titel Vakantie Sahara: "De jeugd brengt, gekleed en ongekleed in zand, gras en water spelend een heerlijke lange dag door in de Sahara. Nette kinderen hebben een kookstel en bakken poffertjes en vagebondjes hebben best ingerichte tentjes van kleden."
Het stukje eindigt met: "hoe zalig is het als de jongenskiel nog om de schouders glijdt."
In een ingezonden stuk in de NVC van 27 juni 1930 wordt gepleit voor de aanstelling van een bewaker, die een oogje zou moeten houden op de Sahara om ongure elementen te weren en vernielingen in het Hof te voorkomen.
In dezelfde krant blijkt dat de "Sahara" ook tot een lyrische ontboezeming aanleiding geeft. (12)

12 NVC dd. 27 juni 1930.

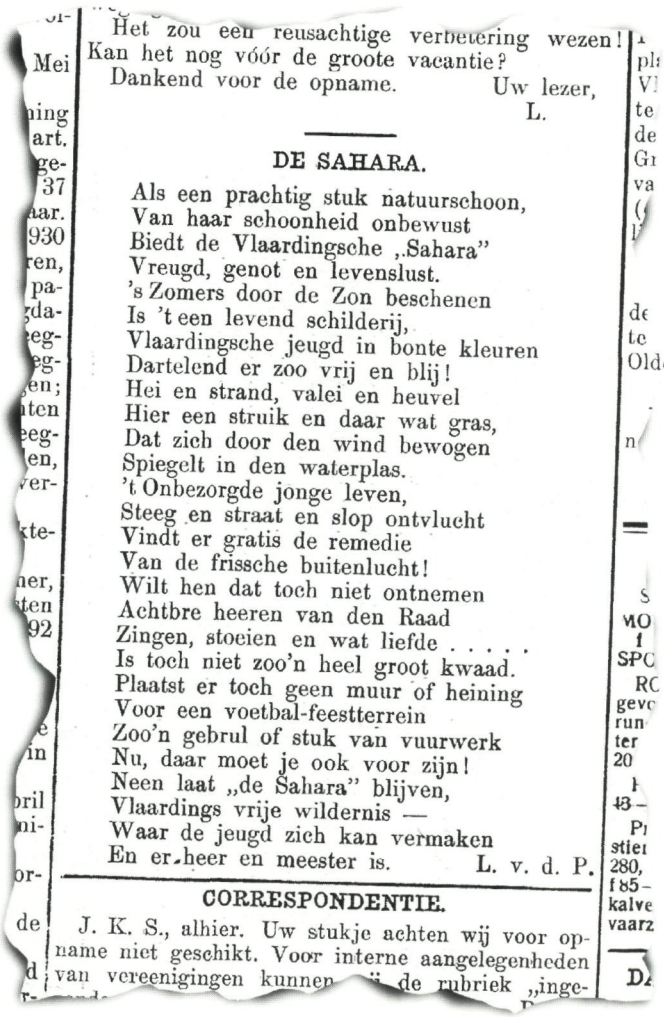

Het zou een zeusachtige verbetering wezen!
Kan het nog vóór de groote vacantie?
Dankend voor de opname. Uw lezer,
L.

DE SAHARA.

Als een prachtig stuk natuurschoon,
Van haar schoonheid onbewust
Biedt de Vlaardingsche „Sahara"
Vreugd, genot en levenslust.
's Zomers door de Zon beschenen
Is 't een levend schilderij,
Vlaardingsche jeugd in bonte kleuren
Dartelend er zoo vrij en blij!
Hei en strand, valei en heuvel
Hier een struik en daar wat gras,
Dat zich door den wind bewogen
Spiegelt in den waterplas.
't Onbezorgde jonge leven,
Steeg en straat en slop ontvlucht
Vindt er gratis de remedie
Van de frissche buitenlucht!
Wilt hen dat toch niet ontnemen
Achtbre heeren van den Raad
Zingen, stoeien en wat liefde . . . . .
Is toch niet zoo'n heel groot kwaad.
Plaatst er toch geen muur of heining
Voor een voetbal-feestterrein
Zoo'n gebrul of stuk van vuurwerk
Nu, daar moet je ook voor zijn!
Neen laat „de Sahara" blijven,
Vlaardings vrije wildernis —
Waar de jeugd zich kan vermaken
En er heer en meester is. L. v. d. P.

CORRESPONDENTIE.

J. K. S., alhier. Uw stukje achten wij voor opname niet geschikt. Voor interne aangelegenheden van vereenigingen kunnen [illegible] de rubriek „inge-

Andere plannen

Op 17 juni 1931 schrijft de heer Jonker van het Havenbedrijf Vlaardingen Oost N.V. aan de gemeenteraad dat hij vele verzoeken binnen zijn bedrijf krijgt om in Vlaardinger-Ambacht een huis te mogen kopen en dat hij, om een drietal redenen, vindt dat de "Sahara" als bouwterrein dient te worden uitgegeven :

1e. Werklozen kunnen het terrein bouwrijp maken.

2e Verschillende bouwers vragen grond om te kunnen bouwen.

3e. Verschillende personen, die als belastingbetaler node gemist kunnen worden, blijven dan behouden voor Vlaardingen.

Hij pleit voor een lage erfpacht. Het rendabel uitgeven zal niet mogelijk zijn, maar nog langer wachten met plannen die nooit realiseerbaar zijn, is erger.

De raadscommissie voor gemeentewerken etc. vindt het niet verantwoord om kort voor het aantreden van een nieuwe raad, met gevolg wijziging van de commissie, over het onderwerp te adviseren, maar zegt wel dat ze ertegen zou zijn om, zoals de heer Jonker wil, het gehele terrein te bebouwen.

Op 25 augustus 1931 krijgt de directeur van gemeentewerken opdracht een schetsplan te vervaardigen waarop de Julianasingel is doorgetrokken.

Een jaar later wordt in de commissie gesteld dat niet moet worden overgegaan tot bebouwing van de westzijde van de Julianasingel, in verband met kosten en omdat het afbreuk zou doen aan de omgeving o.a. betreffende het uitzicht vanaf de dijk.

Plan gemeentewerken

In 1932 wordt aan de directeur van gemeentewerken verzocht twee kostenvergelijkingen te maken voor de "Sahara":

1e. een plan met woningbouw dat vergelijkbaar is met de bouwplannen van Vlaardinger-Ambacht.

2e. een parkplan met struikgewas, speelterrein en wandelplaatsen.

Het eerste plan wordt vakkundig ontraden om de navolgende redenen:

a. In het plan zijn waterpartijen noodzakelijk voor een goede waterhuishouding.

b. Door de aanwezigheid van de gemeentelijke reinigingsdienst en de energiebedrijven, o.a. de gashouders, is dit terrein minder geschikt als woonlocatie.

c. De erfpachtopbrengst zal gering zijn en in de concurrentie met Vlaardinger-Ambacht is dit terrein in het nadeel.

Met overtuiging wordt geadviseerd om een behoorlijk ontspanningsterrein voor de jeugd aan te leggen, mede door de grote uitbreidingen uit het verleden in het oostelijk stadsdeel. De aanlegkosten worden geraamd op f. 170.000,- en het onderhoud op f. 4000,- per jaar.

De ideale bestemming zal in totaal per jaar slechts f. 12.300,- meer kosten dan het plan met bebouwing.

Vervolgens wordt in 1933 de directeur van gemeentewerken uitgenodigd om een plan te vervaardigen met speelterreinen en beplanting die weinig onderhoud vergt. Er wordt daarbij tevens verwezen naar het reeds in 1918 genomen raadsbesluit om het onderhavige gebied als park te bestemmen.

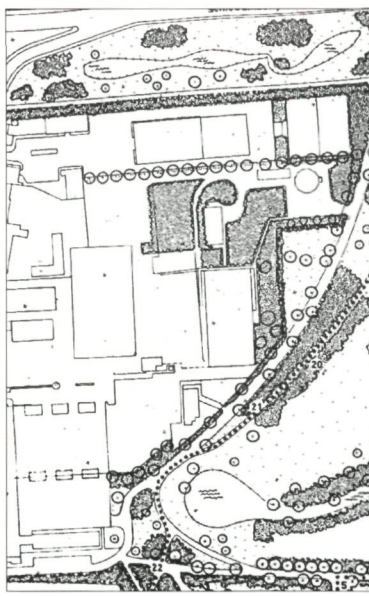

Definitieve plan.

Op 18 oktober 1933 wordt een plan ingediend met daarin 4 speelweiden en een forse uitbreiding van de wandelpaden teneinde het overbelaste Hof te kunnen ontzien. In het plan zijn doorzichten ontworpen naar markante punten zoals de torens en een mooie villa aan de Julianasingel en camouflerende beplantingen rondom de terreinen van de reiniging en de gashouders. De bestaande waterpartijen zijn behouden, maar zullen opgeschoond moeten worden.Het plantmateriaal kan grotendeels betrokken worden van de gemeentekwekerij. De directeur van gemeentewerken stelt dat het jaarlijkse onderhoud, ondanks een eenvoudige aanleg, niet gering geacht moet worden en hij vraagt zich af of het gewenst is om een vrij belangrijk bedrag te besteden aan de aanleg van een terrein voor doeleinden zonder economisch nut. Geadviseerd wordt e.e.a. als werkgelegenheidsobject te realiseren. De kosten van aanleg werden begroot op f. 115.000,- Het onderhoud op f. 5500,- per jaar.

Op 11 mei 1934 wordt het definitieve plan vastgesteld in de gemeenteraad. Op 2 september 1935 wordt begonnen met de uitvoering. In 1941 wordt het laatste gedeelte bij de Julianasingel onder handen genomen. Door 12 tewerkgestelden wordt de vijver groter gemaakt en uitgediept. Bovendien wordt een flink speelveld aangelegd en komen de wandelpaden vanaf de Julianasingel in gebruik.
De beplanting die wordt aangebracht bestaat uit wijkers en blijvers. Er zijn inmiddels veel populieren en wilgen (wijkers) gekapt en de blijvers zoals o.a linden en beuken hebben de taak overgenomen. Er resteren nog steeds enkele populieren en deze zijn zeer beeldbepalend. Ook het "berkenlaantje" waarbij vele jonge berkjes zoals in een bos dicht bij elkaar geplant zijn, heeft jarenlang een zeer karakteristiek beeld verschaft.
In grote trekken is de oorspronkelijke aanleg nog zeer herkenbaar aanwezig. (13)

13 Het Oranjepark omstreeks 1985

ACTIVITEITEN IN EN ROND 'T HOF EN ORANJEPARK.

De openstelling van 't Hof voor het publiek in 1830 moet, zeker in die tijd, van grote betekenis zijn geweest. Dicht bij het centrum van de stad een park van ca 4 ha met een waardevol oud bomenbestand, fraaie bloemperken, kort gemaaide gazons en goed onderhouden paden. Leuk om in te wandelen maar ook om er gezien te worden.

Feestterrein het Flardinghaveld

Al vlug ontstond de behoefte aan een feestterrein nabij het centrum. Dat bleek bij de herdenking van de overwinning bij Waterloo op 15 juni 1865. Men huurde een stuk weiland naast de Hoflaan om de vele deelnemers aan de optocht op te kunnen stellen.

Later werd het bekende "Flardinghaveld" (een terrein aan de Hofsingel) in gebruik genomen. Startpunt voor vele optochten en festiviteiten.
De in het park opgestelde muziektent voorzag ook in een behoefte, gezien de vele opvoeringen die in de loop der jaren werden gegeven. (14)

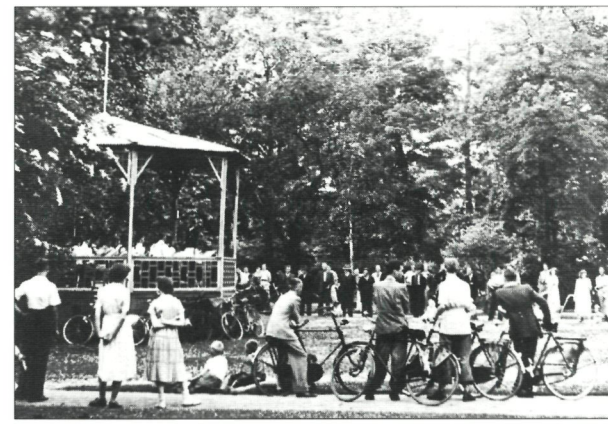

14 Volop publiek bij de muziektent.

Het park gaf aanleiding tot lyrische ontboezemingen. Dit blijkt uit het gedicht dat de heer J. Bronkhorst in 1903 schreef ter herinnering aan zijn 44-jarig verblijf in Vlaardingen.
Het beschrijft in 52 coupletten onder andere de seizoenen, maar er staat ook in te lezen dat beukenootjes gezocht werden op de Hogelaan. (Het gehele gedicht is opgenomen in dit jaarboek)
Op het Flardinghaveld werden regelmatig evenementen georganiseerd. Als voorbeeld wil ik noemen o.a. een ringstekerij in 1906 ter ere van koninginnedag (15).

15 Ringstekerij op het Flardinghaveld.

Tijdens het geboortefeest van prinses Juliana was het terrein versierd met lampions en werd er een concert gegeven. Een grote verrassing werd aangekondigd en de spanning onder het publiek nam toe toen verschillende muziekkorpsen het terrein opkwamen. Om half negen marcheerden deze af, gevolgd door een grote, joelende en hossende menigte. Na terugkomst op het veld prijkte dit in avondfeestdos. De lampions waren aangestoken en in een grote illuminatie van vetglazen stond "Leve Prinses Juliana". Om half elf werd het feest besloten met vuurwerk.

Tot 1916 werd een groot deel van de zandvlakte, ten noorden van de Hoogelaan (de Sahara) in de wintermaanden benut als ijsbaan.

Op 26 november 1920 meldt de Nieuwe Vlaardingsche Courant dat dank zij de goede zorgen van het bestuur van de Vlaardingsche IJsclub, die haar bemoeienissen ook over de jeugd uitstrekte, tal van kinderen een prettige middag hadden op de waterpartij van het in aanleg zijnde gedeelte van het Hof. De ijsclub werd geprezen om haar initiatief en het goede toezicht dat aanwezig was om te voorkomen dat "de sterken over de zwakken heerschten"

Ter ere van het zilveren regeringsjubileum in 1923 werd op 4 september o.a. een zanguitvoering op de Hogelaan achter het Hof gegeven. Onder begeleiding van "Sursum Corda" en onder leiding van de heer M. Groeneveld werkten zeven koren samen.

Bij het koninklijk bezoek op 19 september werd om 16.00 uur een sportfeest op het Flardinghaveld gegeven.

Uit het dagboek van de heer Hendriksen blijkt dat hij op 28 november 1930 toestemming kreeg van de directeur van gemeentewerken om te beginnen met de aanleg van een nieuw feestterrein. Dit moet het terrein aan de Broekweg geweest zijn. In april 1931 besloot B en W om op het Flardinghaveld over te gaan tot het plaatsen van lighallen en een feestterrein aan de Broekweg aan te leggen. Op 18 september 1931 krijgt de arbeiderssportbond nog toestemming van B en W om woensdag en zaterdag het Flardinghaveld te gebruiken.

(Op 25 mei 1932 wordt het feestterrein aan de Broekweg afgewerkt met koolas van de gasfabriek en afgestrooid met grind. Later is de gemeentelijke kwekerij uitgebreid met het terrein van de v.m. lighallen en een deel van het feestterrein.)

Droomland

In het kader van deze geschiedschrijving wil ik vervolgens nog enkele evenementen noemen die in 't Hof en Oranjepark in de loop der jaren gehouden werden. Ik besef dat het slechts een willekeurige greep is.

Allereerst noem ik "Droomland". Voor de vakantieweken was door de Stichting Vlaardingse Gemeenschap en het Centraal Vakantie Comité 1949, een programma samengesteld met o.a. de verlichting van 't Hof en het Oranjepark. Op 4 augustus werden de officiële genodigden, waaronder de burgemeesters van Delft, Maassluis, Rozenburg en 's-Gravenzande, maar ook vertegenwoordigers van het gemeentebestuur van Rotterdam, Schiedam en Schipluiden, door de voorzitter van het Vakantiecomité, de heer H.K. van Minnen, toegesproken.

16 De winnende foto van Droomland.

Daarbij werd uitbundig dank gebracht aan de eveneens aanwezige ontwerpers en uitvoerders van de sprookjesachtige verlichting. Het Rotterdamse Energie Bedrijf had in samenwerking met het Vlaardingse GEB en de heer Van der Weyden (die als "natuur-kunstenaar" speciaal werd vernoemd) voor vele lichteffecten gezorgd. Behalve 83 schijnwerpers met normale gloeilampen werden ook 137 kwiklampen gebruikt, deze straalden blauwgroenlicht uit waardoor het leek of de bomen in voorjaarstooi stonden. Anderzijds wekten 78 natriumlampen de indruk of het herfst was. In de vijvers spoten twee fonteinen, aangelicht met 8 schijnwerpers en voorts zorgden 650 lampionnen, 27 verlichte paddestoelen en 15 schijnwer-

pers met ultraviolet licht voor een toverachtig schouwspel.
De eerste avond volgden 5000 bezoekers de genodigden terwijl stemmige muziek uit de luidsprekers klonk. Op zaterdag 5 augustus volgde de officiële opening voor het publiek, door burgemeester Heusdens.
Droomland bracht mevr. W.H. Dalman-v.d. Zalm ertoe een gedicht te maken. Dit begint als volgt:

"Met zachte tred bewandel ik de paden.
Is 't een sprookje of een mooi gedicht ?
Ik zie een mengeling van warme kleuren,
zo rijk beschenen door fantastisch licht."

dit gaat zo nog een tijdje door, om als volgt te eindigen:

"Als wij de haat en tweedracht steeds verbannen,
En tot het goede altijd zijn bereid,
Dan zal het licht ten alle tijden stralen,
Dan wordt het "Droomland" eenmaal werklijkheid!"

Zo ziet u dat een fraai verlicht park tot diepe gedachten aanleiding kan geven.
Op 12 augustus stond in een advertentie in de NVC te lezen:
"Reeds tienduizenden bezochten Droomland in het Vlaardingse stadspark. Nog tot 20 augustus. Entree 20 cents."
In de krant van 19 augustus stond te lezen dat het sprookje verlengd werd tot en met maandag 22 augustus. Aan het evenement was ook een fotowedstrijd verbonden. In september 1949 werden de ingezonden foto's geëxposeerd tijdens de Floraliatentoonstelling in de zaal van de Harmonie. De eerste prijs werd gewonnen door mevr. M.T. van Hattum-Koster. (16) Op deze manifestatie kwamen 3000 bezoekers. Maar daarvan zullen er ook heel wat geweest zijn die kwamen kijken naar de 900 planten die door de schooljeugd waren opgekweekt uit de in totaal 4000 verstrekte stekjes.

17 "Cultuureiland" in het Oranjepark.

Kerkdiensten, muziekuitvoeringen en diverse feesten.

In het Oranjepark werden ook regelmatig openlucht kerkdiensten en muziekuitvoeringen gehouden. Zo spreekt op 19 juli 1957 ds. B. van Duinen uit Wassenaar op een evangelisatie-jeugdaktie op de grote speelweide. Aan deze actie werd ook medewerking verleend door koren en het muziekkorps van het Leger des Heils.
In het kader van Jeugdvakantievreugd werd op 10 augustus 1959 een tuinfeest in het Hof georganiseerd. Amateur- en beroepsartiesten leverden een aandeel aan een gevariëerd programma, waarnaar duizenden belangstellenden kwamen kijken.
Op 19 juli 1961 werd een internationaal volksdansfeest door buitenlandse groepen uitgevoerd.
Ter gelegenheid van de viering van het vijftigjarig bestaan van het onderdeel welpen van de Vereniging "De Nederlandse Padvinders" werd op 11 juni 1966 een rimboejacht in het park georganiseerd.
Op 29 mei 1966 werd een pinksterzangdienst gehouden onder verantwoordelijkheid van het Vlaardingse Convent van Kerken.
In het kader van het 700-jarig bestaan werd op 20 augustus 1973 onder grote belangstelling een openluchtkerkdienst gehouden, georganiseerd door de evangelisatiecommissies van de Hervormde Gemeente en de Gereformeerde Kerk met medewerking van het Leger des Heils.
In 1973 werd de Cooperbaan in gebruik genomen.

Afbraak muziektent en aanleg eiland.

In 1974 werd een plan uitgewerkt om een eiland als "cultureel platform" in de vijver direct ten NW. van de Hogelaan, te realiseren (17). Dit was van oorsprong een idee van de toneelgroep "Argus" die een plek zocht voor uitvoering van de "Midzomernachtsdroom" van Shakespeare. De plek was vooral ideaal door haar natuurlijke ligging en de oplopende taluds rondom de vijver die als zitplaats voor bezoekers dienen. Mede omdat de muziektent in het Hof in vervallen staat ver-

keerde en reparatie te kostbaar werd, werd het eiland aangelegd.

Folkfestival en natuurpad.

Voorts is een Folkfestival in het Oranjepark georganiseerd. Ik herinner me dat een grote groep ambtenaren bijeen werd geroepen om te bezien of het verantwoord zou zijn om een dergelijk evenement in Vlaardingen te organiseren. Het grote Popfestival, in het Kralingsebos in Rotterdam, had beelden getoond waarbij duizenden jongelui in extase naar muziek luisterden en uit de kleren gingen. Men vreesde ook in Vlaardingen dergelijke taferelen. Zelf was ik een voorstander van het gebruik van de parken voor dit soort manifestaties. De ervaring leert dat een kort verblijf, ook al is dit vrij intensief, over het algemeen geen ernstige schade oplevert, terwijl de waardering voor het openbaar groen erdoor toeneemt. Achteraf bleek dat het festival goed was bezocht en dat er geen aanwijsbare schade was aangebracht.
Een andere manier om de burgerij in nader contact te brengen met de parken werd in 1978 uitgeprobeerd. Door de afd. plantsoenen werd een "natuurpad" uitgezet in het Oranjepark en 't Hof, bovendien werd in een klein boekwerkje genaamd "Natuurverkenningen in het hart van Vlaardingen" een uitgebreide routebeschrijving gegeven. Op dertig plaatsen werd de wandelaar gewezen op markante beplantingen, vogels en andere diersoorten.
Soms wordt weleens beweerd dat 't Hof en het Oranjepark weinig gebruikt worden. Ik ben het daar nooit mee eens geweest. En dan bedoel ik niet de hoeveelheid evenementen die er regelmatig plaatsvinden, maar vooral de dagelijkse wandelaars die het park doorkruisen en even op adem komen. Op weg naar hun werk of tijdens de middagpauze. Of om te constateren dat de winteraconieten al in bloei staan om daaruit te leren dat het voorjaar in aantocht is.
Naar mijn mening is dat de onschatbare waarde van grotere groengebieden in een stad.

VAN "WANDELPLAATSEN EN PLANTSOENEN" TOT "NATUUR IN DE STAD"

Het onderhoud van de groenvoorzieningen door de jaren heen.

Uit de jaarverslagen van Gemeentewerken vanaf 1904 en uit artikelen van de Nieuwe Vlaardingsche Courant (NVC) is te lezen dat er veel waarde werd gehecht aan keurig opgeruimde plantsoenen met daarin veel perkplanten. In de verslagen werd jaarlijks opgegeven hoeveel planten er op de gemeentelijke kwekerij werden gekweekt om in de plantsoenen uit te zetten. Deze planten werden o.a. gebruikt voor het opzetten van mozaïekenbeplantingen (zie het jubileumbloemvak 8).
De hoeveelheid verwerkte planten en het aantal medewerkers aan de plantsoenen geven een beeld van de wijze waarop de plantsoenen werden onderhouden. Slechts een klein deel van het onderhoudswerk werd uitbesteed. Na 1980 werd steeds meer werk door derden verricht.

Grafiek 1 Verwerkte perkplanten (1905 - 1990)

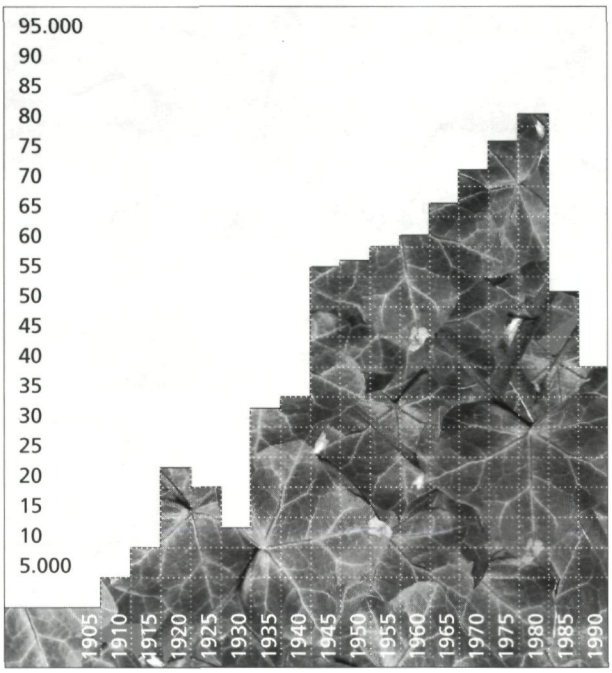

Met een aantal grafieken is zichtbaar gemaakt hoeveel planten er per jaar werden verwerkt (grafiek 1), het aantal medewerkers (grafiek 2), de groei van het plantsoenareaal (grafiek 3), het aantal bomen in straten en pleinen (grafiek 4) en het beschikbare budget voor het onderhoud van de groenvoorzieningen (grafiek 5).
Bekend is dat tot ca 1960 de loonkosten laag waren en materiaal relatief kostbaar was.Voorts maakt de voortschrijdende mechanisatie het mogelijk om, ondanks kortere werkweken en minder personeel, een grotere oppervlakte te onderhouden. Indien echter met de huidige oppervlakte groen, een onderhoudsniveau van de jaren dertig vereist zou worden, dan zou een veel hoger budget noodzakelijk zijn.
Mede doordat Vlaardingen al in een vroeg stadium gekozen heeft om chemische onkruidbestrijding zeer beperkt en vanaf 1983 niet meer te gebruiken, is overgegaan op een meer natuurlijke aanleg van het groen. Daarover moest ook uitleg gegeven worden aan de bevolking. De aanstelling van een ambtenaar-natuurzaken was een logische stap.

Uit de grafiek van het beschikbare budget is af te lezen dat: ondanks loon- en kostenstijgingen en ondanks het niet toepassen van chemische middelen, vanaf 1985 de groenvoorzieningen voor een vrijwel gelijk budget zijn onderhouden.
Daarentegen is op de grafiek van de verwerkte perkplanten te zien dat er, ondanks een groeiend plantsoenareaal, veel minder eenjarige gewassen zijn verwerkt.
Vervolgens wil ik aan de hand van enkele opmerkelijke feiten een beeld geven van een drietal perioden van ca. dertig jaar. Deze perioden vallen globaal samen met de veranderende leiding van de afdeling.

Grafiek 2 Personeelsbestand afd. plantsoenen (1910 - 1990)

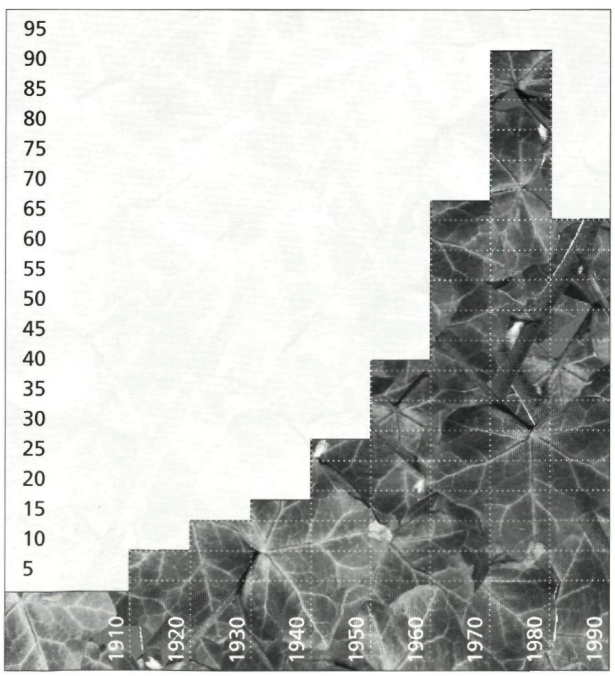

Grafiek 3 Oppervlakte plantsoenen inclusief bos (1940 - 1990)

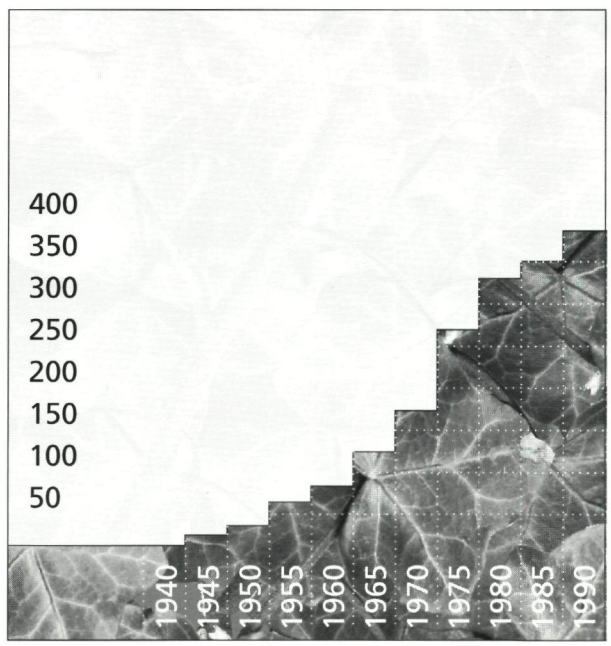

De ontwikkeling van de wandelplaatsen en plantsoenen van 1902 tot 1932.

Na de diverse uitbreidingen van het Hof besloot de Gemeenteraad dat voor de aanleg en het onderhoud een professionele begeleiding noodzakelijk werd. Per 1 maart 1902 werd de heer F.J. Hendriksen als opzichter aangesteld.

In het verslag van gemeentewerken van 1904 wordt al gesproken over het gebruik van schooltuinen. Op dat moment staan er 50 straatbomen geregistreerd.
Van de beuken aan de Hogelaan (31) is de eerste in 1905 gerooid. Op dat moment wordt al bezorgdheid getoond over het verval van de, ook nu nog, indrukwekkende laan. Verderop kom ik hierop terug.
Bijzonder is ook dat in dat jaar ook melding wordt gemaakt van de dood van 8 iepen door een ziekte. (De ziekteverwekker "Ophiostoma ulmi" is pas in 1919 in Nederland ontdekt)
De vergelijking met de huidige tijd laat zien dat er in de loop der jaren niet zoveel is veranderd. Ook toen werd in verband met geldgebrek een tuinman minder tewerkgesteld hetgeen, naar werd beschreven, duidelijk zichtbaar was aan het onderhoud.
Het hiervolgende citaat uit een ingezonden stuk in de NVC d.d. 20 april 1907 spreekt voor zich: "Nog eens, wij dienen zuinig om te gaan met wat er aan natuurschoon hier valt te genieten. We moeten ook geen kale bedden zien als half April reeds is voorbijgegaan, geen doode takken, geen boomen, die na een klein regenbuitje tot d'r enkels in het water staan, geen "open" greppel vol met modderig water in plaats van hier en daar een buizenrij die nog veel beter de drainage bewerkt, geen kale paden zooals aan de Schiedamschenweg nog te zien zijn, bij regen echter om te begaan, geen doen, het zij genoeg". Hij eindigt met: "Genieten doen we weer in 't Hof maar het genot was deze keer wel wat vergald".
In 1907 werd ook de begraafplaats al beheerd door Gemeentewerken. Naast de vaste personeelsbezetting werden, indien nodig werkzaamheden door plantsoenwerkers uitgevoerd. Het jaarverslag meldt dat "het boe-

Grafiek 4 Aantal bomen langs pleinen en wegen (1940 -1985)

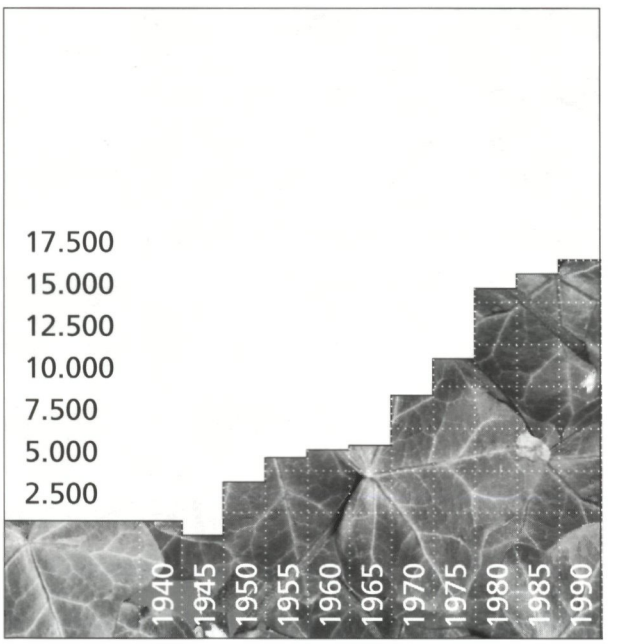

Grafiek 5 Budget beschikbaar voor de openbare groenvoorziening (1955 -1990)

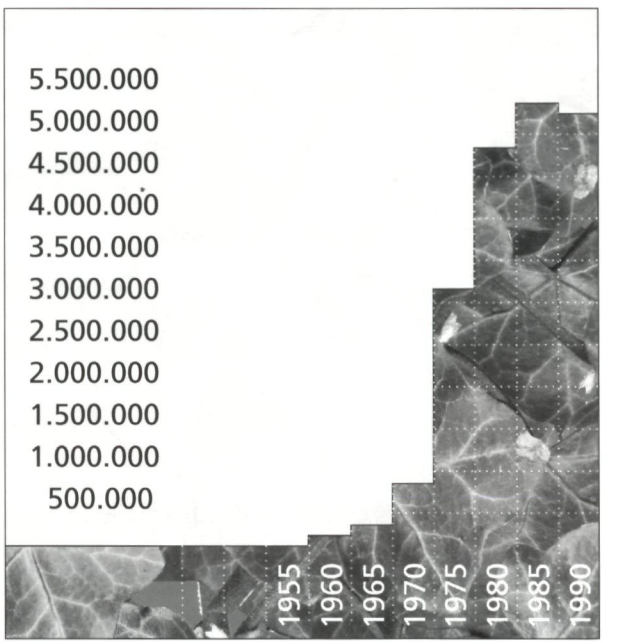

ken der lijken keurig en in orde is bevonden, zodat de lijken gemakkelijk te vinden zouden zijn". Wel wordt aanbevolen om de grafmonumenten te ordenen.
Het jaar 1911 kende een zeer lange droogteperiode waardoor het veel inspanning vergde om de zomerbeplanting water te geven. Prompt werd op de begroting voor het volgende jaar een post opgenomen voor de aanleg van een waterleiding met de benodigde slangen, voor het besproeien van het Verploegh Chasséplein. Toen de waterleiding in 1912 gerealiseerd was toonde de natuur haar grillige karakter want dan blijkt dat door de overvloedige regenval de drainage in 't Hof goede diensten bewees.
De nog immer aanwezige IJzeren Vaas, afkomstig van het kantongerecht aan de Hoflaan is in 1912 in het park geplaatst.
In 1916 werden ter wille van de aanleg van bovengrondse telefoonleidingen, veel bomen gesnoeid waardoor de vorm verloren ging.
In het verslag van 1918 wordt vermeld dat de opzichter in de plantsoenen een dankbare taak heeft. De aangebrachte perkplanten in de plantsoenen waren: "een verkwikking voor de wandelaars en iets schoons voor de gemeente".

Bezuinigingen.

In 1920 zijn de financiële mogelijkheden kennelijk weer beperkt. Uit een ingezonden mededeling in de NVC van 29 juni 1920 blijkt dat de zomerbeplanting gedeeltelijk is vervangen door gras en bloemperken met grovere planten zoals tabak, maïs en andere bladplanten, met een rand van afrikaantjes erom heen. Als reden wordt opgegeven dat er f.3000,- bezuinigd moest worden, terwijl de loonkosten hoger waren en de arbeidstijd was verkort. (In de jaren tachtig worden dezelfde argumenten genoemd.)
De schrijver van het ingezonden stuk doet een oproep aan de vroede vaderen om niet zo krenterig te zijn op de uitgaven voor: "het eenige schoon wat Vlaardingen bezit".
In die periode werd ook het grasgewas verpacht voor f.35,- per jaar en werd apart aan 187 konijnenfokkers vergunning verleend om gras te snijden. Tevens werden graszoden verkocht à f.0,25 per m².
Ook voor het zoeken van wormen werden bewijzen afgegeven. Al met al werden de in beheer zijnde gronden multifunctioneel gebruikt en waar mogelijk werd e.e.a. te gelde gemaakt.

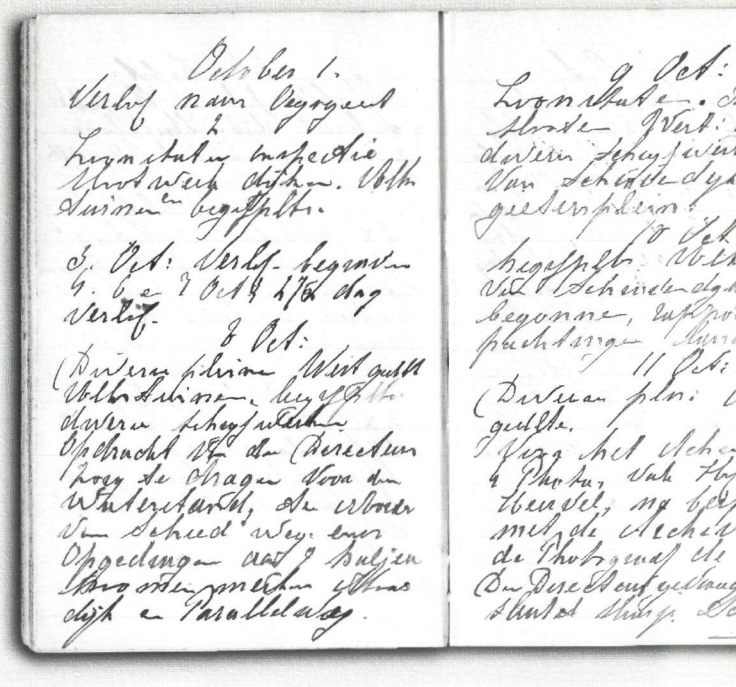

18 Dagboekblaadje van de opzichter van de afdeling plantsoenen

Begin jaren 1930 zijn er 17 grotere en kleinere plantsoenen in onderhoud. Voorts wordt het nuttig geacht om bij de scholen voor Buitengewoon Lager Onderwijs schoolwerktuinen aan te leggen. Voorwaarde is echter dat onderwijzend personeel liefhebberij daarvoor heeft.
Om het beeld uit die tijd te completeren volgen we de heer Hendriksen, opzichter van de plantsoenen, overeenkomstig de aantekeningen die hij maakte in de periode van april 1930 tot augustus 1932 (18).

Uit het dagboek van de opzichter Plantsoenen. (1931/1932)

In een klein notitieboekje hield de opzichter van plantsoenen bij wat hij dagelijks deed.
Daaruit blijkt dat de arbeidsvoorwaarden voor het personeel dat in tijdelijke dienst was aangenomen allerminst riant waren. Zo werd bijvoorbeeld op 2e paasdag niet gewerkt. Om toch loon te verkrijgen moesten vakantiebonnen worden ingewisseld. De niet georganiseerden betaalden daarvoor f.0,50 administratiekosten. De belangstelling voor werk bij de plantsoenen was groot. Voor 1 vacature waren er 98 sollicitanten.
Op 11 maart 1931 staat genoteerd dat alle (zeven) werklieden in tijdelijke dienst tegen 19 maart werden bedankt en dat andere zouden worden aangenomen. Op 19 maart

wordt dan met de directeur besproken dat ze kunnen blijven tot 21 maart. Een zeer onzeker bestaan. Anderzijds blijkt uit het werkboekje dat zieke personeelsleden thuis werden bezocht door de opzichter.
Van april tot september 1932 werd een waker voor het speelterrein Tollensplein aangesteld. Hij verdiende f.13,- per week. Ook in 't Hof werd zo nu en dan een bloemenwacht van 18 tot 20 uur gecontracteerd, teneinde baldadigheden te voorkomen.
Voor het maken van de foto van het plantvak in de Hoftuin (8) werd eerst door de directeur van gemeentewerken toestemming verleend. Vervolgens werd een en ander besproken met de gemeentearchivaris alvorens aan fotograaf De Vries opdracht te verlenen. Merkwaardig is dat deze foto pas op 11 oktober is genomen. Voor die tijd van het jaar ziet de beplanting er nog prima uit.
De burgemeester ging zo nu en dan met de opzichter van de plantsoenen op pad om de landerijen te inspecteren.
De zwanen, kaapse eenden en witte kwakertjes krijgen ook regelmatig aandacht in het dagboek. Op 29 december 1931 mag J. v.d. Mark uit Vlaardinger-Ambacht, op het terrein van gemeentewerken eenden, die uit de gemeentelijke vijvers zijn weggevangen, verkopen.

19 Eenden en ganzen liggen gereed voor de openbare verkoping.

(Later werd dit door het hoofd van plantsoenen gedaan. De eenden en ganzen werden bij opbod, tegen over het algemeen zeer redelijke prijzen, verkocht. Dit gebruik was ingesteld om minder bedeelden de mogelijkheid te bieden om met de kerst ook aan een vette kluif te komen. In 1966 is deze traditie afgeschaft.)

20 Kastanjes langs de Parkweg 1996.

Ook in het verleden bracht het verkeer weleens schade toe aan bomen. Zo is in het dagboek te lezen dat op 16 juli 1932 de 3e lindeboom in de v.d. Driftstraat is omvergereden en dat de schade f.51,- bedraagt. (De bewaker van het Tollensplein moest voor zo'n bedrag 4 weken werken.) Het bedrag werd als volgt gespecificeerd :

aankoop boom	f. 30,-
ontruimen en herplanten	- 20,-
bescherming	- 1,-

De controle van de waterstanden in de sloten en singels, het inlaten van water en de gemeentelijke schouw waren eveneens toevertrouwd aan de zorg van de opzichter van plantsoenen.
In 1932 is de plantsoenstrook langs de Parkweg aangelegd. Van de gemeentelijke kwekerij aan de Ammanstraat kwamen de kastanjes, die thans (1996) magistraal zijn uitgegroeid. (20)

Het dagboek eindigt op 30 juli 1932. Daarna is de heer Hendriksen ziek geworden en op 20 oktober 1932 is hij overleden.

Groen in een groeiende stad. Periode van 1932 tot 1966.

In 1933 trad de heer D.J. van der Weyden in dienst van de gemeente als hoofd van de afdeling plantsoenen.
Op dat moment waren 2675 bomen geïnventariseerd, waarvan 1434 als laanbeplanting.
Kennelijk werd ook toen al de vraag gesteld of alle uitgaven t.b.v. plantsoenaanleg rendabel waren, want in het

jaarverslag[7] wordt gemeld: "Plantsoenaanleg vraagt inproductieve uitgaven zowel bij aanleg als bij onderhoud".
Vervolgens worden in die jaren o.a. het Röntgenplein, Orelioplantsoen en het Messchaertplein aangelegd. In de verslagen wordt tevens melding gemaakt van rupsenplagen. Zo werden in 1936 vijfhonderd nesten verwijderd.
Bij de geboorte van prinses Beatrix (1938) werd als herinneringsboom een goudes in het Oranjepark geplant (21 en 22). In die tijd was het Oranjepark nog volop in aanleg.

21. Planten van een herinneringsboom ter ere van de geboorte van prinses Beatrix. Op de foto burgemeester Van Walsum, met hoge hoed, hr. v.d. Weyden en Jan Storm, die vanaf 1940 tot 1985 bij de afdeling plantsoenen heeft gewerkt, maar toen nog als leerling van één der uitverkoren scholen, met de boom stevig in handen en kijkend naar de kroon, al een beetje leiding gevend aan de plantactie.

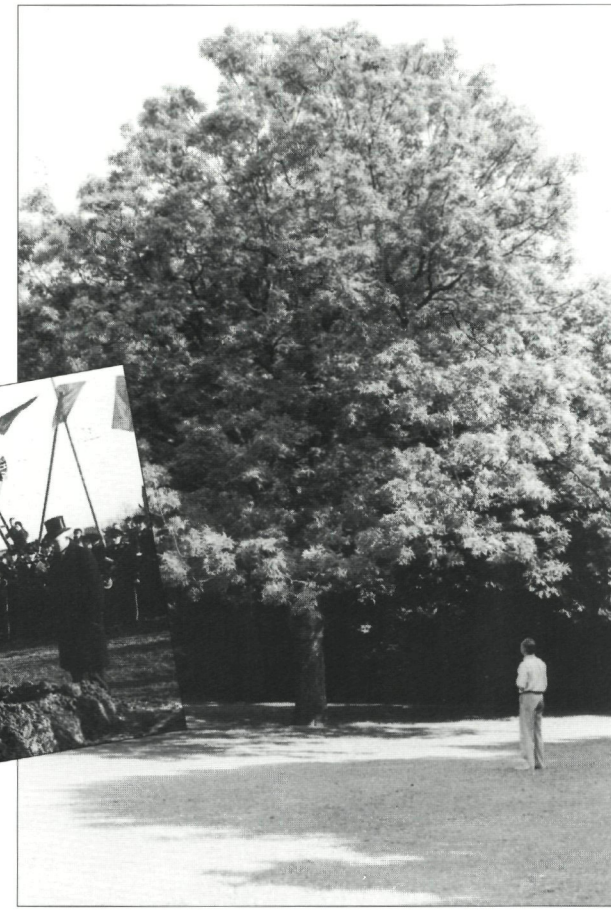

22. De boom van fig. 21 in 1996. De heer Storm kijkt met bewondering naar de goudes die hij in 1938 heeft helpen planten.

Dat ook toen de gasleidingen wel eens lekten blijkt uit het verslag waarin vermeld wordt dat enkele bomen door gasvergiftiging zijn doodgegaan. Ook wordt vermeld dat de Iepestraat beplant werd met "ziektevrije iepen". Deze zijn tot de tachtiger jaren mede door rigoureuze snoei in stand gehouden maar inmiddels vervangen door haagbeuken.
In verband met een reconstructie van de wegen in de omgeving van de Israëlitische begraafplaats op de hoek van de Schiedamseweg moest deze in 1939 aanzienlijk worden opgehoogd.
In 1940 moesten de gazons, door gebrek aan motorbrandstof, met de hand worden gemaaid. In dat jaar werd, bij wijze van proef, het eerste gazon vrijgegeven om te spelen. Hoewel vermeld wordt dat de proef was geslaagd, werd er ook op gewezen dat de jeugd steeds meer vernielingen aanbracht. De plantsoenen werden als slagveld gebruikt en van de takken van de heesters werden wapens gesneden. Het is dan ook begrijpelijk dat in 1941 twee parkwachters werden aangesteld.
In 1942 werden in overleg met de assistent rijkstuinbouwconsulent ca. 3,6 ha plantsoen beteeld met voedingsgewassen zoals aardappelen, bonen en granen. In oktober werden 7 personeelsleden te werk gesteld in Duitsland.
In 1943 slaat de iepziekte in alle hevigheid toe. Het kaphout wordt o.a. gebruikt voor de aandrijving van bussen op generatoren.
In 1944 wordt een speelweide van het Oranjepark in gebruik gegeven aan de jeugdstorm. Het sportveld in het Oranjepark wordt verhuurd aan de v.v. Zwaluwen voor

f.2,50 per week. Het uit de plantsoenen vrijkomende hout wordt gevorderd door de Duitse Wehrmacht.
In 1945 wordt een verzoek om extra voeding voor personeel van de begraafplaats afgewezen. Wel wordt toegestaan om tien iepen te rooien voor het maken van klompen voor het personeel. Met ingang van 1 september wordt de 48-urige werkweek ingevoerd.
Het jaarverslag van 1946 vermeldt dat gedurende de oorlog 2500 bomen verdwenen zijn maar er zijn weer 85 grote bomen en 1518 jonge bomen aangeplant.
Door het muziekkorps "De Pijpers" wordt een actie gevoerd tegen de vernielingen in de plantsoenen. Voorts wordt in dat jaar de schade hersteld aan het talud van de Hogelaan, waar gedurende de oorlogsjaren legervoertuigen verdekt waren opgesteld.
In die jaren was het kennelijk niet eenvoudig om gelden los te krijgen voor de eigen kwekerij. Om toch te kunnen beschikken over een betere kasruimte werd aan B en W voorgesteld om 1500 geraniums te ruilen voor 800 glasruiten ten behoeve van een te bouwen kas.

Gemeenschappelijke tuinen en gewijzigd gebruik van het openbaar groen.

In de naoorlogse periode werden de huizen ruimer uit elkaar gebouwd en was er een sterke drang om dingen gezamenlijk te doen. Zo werden in 1947 de eerste gemeenschappelijke tuinen, in de Indische buurt, gerealiseerd. In eerste instantie werden alle gemeenschappelijke tuinen door de afdeling plantsoenen onderhouden. Om onderscheid te maken tussen het openbare groen en de tuinen waarvoor de bewoners een aparte bijdrage moesten geven, werden in de gemeenschappelijke tuinen rode betonnen paddestoeltjes geplaatst.
De speelweiden in het Oranjepark werden dienstbaar gemaakt voor ontspanning en schoolgymnastiek.
In 1949 krijgt de korfbalvereniging Spirit toestemming om m.i.v. 1 april het sportterrein in het Oranjepark in gebruik te nemen tegen een vergoeding van f.50,- per jaar. Als kleedlokaal dient de schuur van de afdeling plantsoenen. Voor avondgebruik t.b.v. de training moet f.25,- per jaar worden betaald.

In dat jaar wordt 305.655 m^2 groen onderhouden en staan er 3808 bomen geregistreerd.

Aardgas en bomen.

Uit de sterfte van 59 bomen door gasvergiftiging is af te leiden dat de gasleidingen, na het opnieuw in gebruik komen, op veel plaatsen lekten. Bij invoering van het aardgas (in 1967), dat droger was dan het vroegere stadsgas, deed zich eenzelfde verschijnsel voor. De loodstriktouwverbindingen verdroogden en daardoor lekte het gas naar buiten.

Levende have.

Uit de correspondentie van gemeentewerken [8] blijkt dat in 1948 aan het bedrijfschap voor veevoeder in Den Haag, voeder werd aangevraagd voor de levende have van de gemeente. Aardig daarbij is om te lezen dat op 4 december van dat jaar voeder werd aangevraagd voor 50 eenden, 13 ganzen, 2 zwanen, 2 kalkoenen en 3 herten en dat op 22 december de verkoop van gevogelte f.1226,- opbracht, waarbij vermeld staat dat 50 eenden, 8 ganzen en 30 kalkoenen verkocht waren. Was er toen geen eend meer over? Of waren er begin december 100 eenden ?
In 1952 willen B en W weten waar de eieren van de kriel-kippen naar toe gaan. Dit is voor de heer v.d. Weyden, als hoofd van de plantsoenen, aanleiding tamelijk uitvoerig uit te leggen hoe de pluimveestapel wordt beheerd. Hij stelt o.a: "de broedvogels worden geselecteerd en de zorg voor de jonge vogels moet ook in de weekeinden plaatsvinden. Daarvoor worden geen overuren betaald. Soms worden duiven verkocht voor f.1,- aan jongens die het betalen kunnen, maar "boefjes" krijgen ook weleens een duif onder het motto dat ze dan niets zullen vernielen. Ook worden weleens duiven gestolen. In Schiedam wordt gezegd: "Moet je nog witte duiven hebben? Dan moet je naar Vlaardingen gaan, daar kun je ze zo pakken". De heer v.d. Weyden vervolgt dan: "Toch heeft dit weer zijn bekoring, omdat in Vlaardingen tenminste nog wat te bekomen is wat in Schiedam niet is."
Voorts wordt geconcludeerd dat door het weggeven van de eitjes veel goodwill wordt gekweekt.

Jeugdnatuurwachten.

In 1954 wordt per brief voorgesteld om "Jeugdnatuurwachten" in te schakelen. Onder het motto "Actie Bescherming Plantsoenen en Tuinen" wordt overwogen

om de schooljeugd van alle richtingen van onderwijs, te betrekken bij de natuurbescherming. Het voorstel is een comité met vertegenwoordiging van gemeente, onderwijzend personeel en leden van natuurbeschermingsorganisaties e.e.a. te laten begeleiden. In de latere stukken heb ik niet kunnen ontdekken dat het voorstel is geconcretiseerd.
Zo kwam ook iemand op het idee dat het nuttig zou zijn om een "planten- en kruidentuin" aan te leggen om geestelijk onvolwaardige arbeidskrachten daarin te laten werken. Op 4 september van dat jaar wordt door de directeur van gemeentewerken geadviseerd dit niet te doen met als argument dat van de 44 personen die in de plantsoenen werkzaam zijn er 1 "onvolwaardig" is en dat dienaangaande aan de, in de wet van 1 augustus 1947, gestelde voorwaarden ruimschoots is voldaan.

In 1963 werd de laatste uitbreiding van de begraafplaats Emaus gerealiseerd. Voorts werden langs diverse vijvers de tot die tijd aanwezige wilgenbeschoeiingen vervangen door betonschoeiingen.
In 1964 bedroeg de totale in onderhoud zijnde oppervlakte plantsoen rond 110 ha. en werd 37 ha gemeenschappelijke tuin onderhouden.

Natuurlijk milieu en natuureducatie. Periode 1966 tot 1990

Zonder in details te treden wil ik via de beschrijving van enkele concrete projecten en maatschappelijke ontwikkelingen trachten een beeld te schetsen van de periode waarin ik zelf betrokken was bij de ontwikkeling en het beheer van het groen in Vlaardingen.
In de jaren zestig kwam er een kentering in de verhouding van loonkosten ten opzichte van materialen. Tot die tijd was het gebruikelijk om het blad uit de plantsoenen weg te harken en dit als potgrond voor de kwekerij te gebruiken. Het was goede grond en het kostte niets, tenminste als je ervan uitgaat dat het uit het plantsoen moet worden verwijderd en de verwerking met personeel van de kwekerij geschiedt zonder dit verder door te berekenen.
Na stijging van de loonkosten en toerekening aan de projecten bleek het veel voordeliger om potgrond te kopen en het blad zoveel mogelijk in de plantsoenen te laten liggen.Dit had tevens het voordeel dat de kringloop bevorderd werd. Een aardige reactie kwam van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV) die, twee jaar nadat het blad in het Hof en Oranjepark niet meer werd weggeharkt, constateerde dat de nestkastjes, die ieder jaar uitgezet werden in de parken, beter bezet waren en dat de verscheidenheid van de soorten was toegenomen. Het niet meer verwijderen van het blad gaf wel een minder verzorgd beeld. Dat werd mede veroorzaakt doordat de graskanten minder frequent werden gestoken en het snoeien van heesters en bomen werd beperkt.
De oppervlakte groen die moest worden onderhouden nam sterk toe. De uitbreiding van het personeel hield daarmede geen gelijke tred. De gedachte dat met "onkruidbestrijdingsmiddelen" (later heette dit "gewasbeschermingsmiddelen") ook een net plantsoen met weinig arbeid kon worden verkregen sprak mij na het lezen van "Dode Lente" van Rachel Carson (verschenen in 1962) niet erg aan.
Anderzijds wijzigden de gedachten over de betekenis van het openbare groen in het stedelijke gebied.
Voor Vlaardingen is er een aantal zaken geweest die ertoe geleid hebben dat de aanleg en het onderhoud van de plantsoenen op een andere leest werden geschoeid.
Het gebruik van sierheesters was beperkt doordat vele gewassen weinig bestand waren tegen de toen aanwezige luchtverontreiniging. Vlaardingen was wat dat betreft landelijk berucht. In de randgroengordels werden veel inheemse gewassen zoals elzen, berken, wilgen en populieren geplant. Vrij ruig groen, maar zeer functioneel.

Heemtuin Westwijk.

Op initiatief van wethouder De Bruijn zijn plannen ontwikkeld voor de aanleg van een heemtuin op de toen in de Westwijk aanwezige schapenweide aan de Marnixlaan.
In overleg met de KNNV is door de gemeente een plan ontwikkeld. Bij de behandeling in de gemeenteraadsvergadering van 6 november 1968 werd voorgesteld om naast de veelheid van inheemse flora ook de onderwaterfauna te tonen. Op een ondiep deel, met lichtgekleurde bodem zou een vaste voederplaats moeten komen, zodat alle specima van de in het zoetwaterareaal van ons land voorkomende vissoorten te zien zouden zijn. Met medewerking van de Vlaardingse Hengelaarsbond zouden ca 30 vissoorten uitgezet worden.
Door de afdeling plantsoenen is de uitvoering van dit idee ontraden. De oppervlakte van de waterpartijen en slootjes

was te beperkt. Bovendien zouden kijkers naar de vissen een bedreiging vormen voor de kwetsbare oevervegetatie. Om het water zuurstofrijker te maken is enkele jaren later, bij wijze van proef, een watercirculatieplan met waterval in het heempark gerealiseerd.
De gemeenteraad ging unaniem accoord met de aanleg van de tuin.
Uitgaande van de grondregel van de plantensociologie "Alles is overal, maar het milieu selecteert", werden voorwaarden geschapen voor diverse plantengemeenschappen. Het veen uit de ondergrond werd naar boven gehaald. Een deel van de aanwezige klei werd afgevoerd naar Holy en geruild voor kalkrijk zand dat daar ten behoeve van de uitbreiding was opgespoten. De hoogteverschillen die ontstonden met de daarbij behorende gradiënten maakten een veelsoortige plantengemeenschap mogelijk. In 1969 werden de eerste inheemse houtgewassen geplant. Het zand werd vastgelegd door er rogge in te zaaien. Vervolgens werden zaden verzameld o.a. in de omgeving van Vlaardingen, maar ook werden er zaden aangekocht van andere heemparken. Veel steun werd verkregen door de deskundige inbreng van de tuin- en landschapsarchitect, de heer C. Sipkes uit Rockanje. Door de ervaringen die hij had opgedaan bij de aanleg van de Tenellaplas en de vele planten die hij steeds weer meebracht, ontstond in enkele jaren een juweel van een heempark. Dit was mede te danken aan de dagelijkse begeleiding van de heemtuinman, de heer Zegers, die vanaf de planontwikkeling betrokken was bij de aanleg en die later ook de tekeningen maakte voor de eerste boekjes over het park. De heemtuin (23) bleek niet alleen voor de Westwijk van waarde maar had ook betekenis voor de gehele stad. Er werd kennis opgedaan over de beheersmethoden van wilde planten en er werden zaden verzameld die elders in de plantsoenen en bermen werden uitgezaaid. Het feit dat de tuin 's avonds en gedurende de winterperiode werd afgesloten, maakte dat vele soorten vogels er een rustplaats vonden. In de beginjaren werd het aantal soorten vogels dat werd waargenomen, jaarlijks bijgehouden door de heemtuinman.

23 Heemtuin in de Westwijk nazomer 1971.

Bloembollen ter verwildering.

Een ander aspect dat een bijdrage leverde aan een gewijzigd beheer waren de grote partijen bloembollen die voor verwildering werden gebruikt. Enorm succesvol zijn de winteraconieten op de helling van de Hogelaan, die dikwijls in januari al uitbundig het voorjaar aankondigen en ieder jaar weer in grote getale terugkomen. Voorts de sneeuwklokjes, sneeuwroem, scilla, wilde hyacinten en de door de gehele stad aangeplante narcissen. Zo werden ter ere van het 700-jarig bestaan van de stad (1973) duizenden narcissen bij de toegangswegen gepoot. Tot dan was het gebruikelijk om de bermen vanaf het vroege voorjaar te maaien. Om vele jaren plezier van de bloembollen te hebben is het noodzakelijk dat het loof geleidelijk afsterft, zodat de bol nieuwe krachten kan verzamelen. De eerste maaibeurt wordt dan omstreeks juni uitgevoerd. Vooral de eerste jaren leverde dat nog wel reacties op vanuit de burgerij. Door middel van artikelen in de krant werd gewezen op de fraaie wisseling van paardebloem, boterbloem en fluitekruid, die na de bloei van de bollen, de bermen sieren (24).

Redaktie
Afdeling Voorlichting
Westnieuwland 6
3131 VX Vlaardingen
telefoon (010) 355888

In dit derde en laatste artikel gaat Jan Daggenvoorde, ontwerper bij de afdeling plantsoenen en begraafplaatsen in op het beheer van grasvelden, gazons en bermen. De eerder verschenen artikelen handelden over het gebruik van bloembollen en onderhoud van de beplantingen.

Gazon of hooi, wat heet mooi

24 Artikel "Gazon of hooi, wat heet mooi".

Natuureducatie.

Lesbrieven:

De bevolking van Vlaardingen werd in die tijd regelmatig geconfronteerd met luchtverontreinigingen. Mede daardoor ontwikkelde het milieubesef. Door de gezamenlijke inspanning van de inspecteur van het onderwijs, de heer Baan, en de afdeling plantsoenen werd het mogelijk om aan de basisscholen lesbrieven met levende materialen uit de parken, te verstrekken.

Boomfeestdagen:

Voorts werd jaarlijks meegedaan aan de nationale boomfeestdag, waarbij medewerkers van plantsoenen de scholen langsgingen om voorlichting te geven over de levende natuur in de stad.

De boomfeestdag die op mij de meeste indruk maakte was die van 1975. In de oeverstrook van het Lickebaertbos werden door ca. 1100 kinderen uit Vlaardingen en ca. 500 kinderen uit Maassluis in totaal ca. 8000 bomen geplant. Het plantgebied was voor alle scholen, maar vooral voor die uit de wijken Holy en Ambacht, mede door de venijnige koude, nauwelijks met de fiets bereikbaar.

Hartverwarmend was echter het enthousiasme van de kinderen die, nadat mr. Pieter van Vollenhoven en de burgemeesters van Vlaardingen en Maassluis, resp. de heren Heusdens en Van Dijke, de eerste bomen hadden geplant, met grote ijver hun boompjes plantten.

Schoolinstructietuinen:

In 1975 kwamen ook de eerste schoolinstructietuinen tot stand. Het streven werd erop gericht om bij iedere school een stukje grond van ca. 100 m^2 ter beschikking te stellen om daarop o.a. voedingsgewassen te telen. Daarbij werd tevens de wijktuinman ingeschakeld om de scholen te helpen bij de inrichting en het onderhoud van de tuin. Goede contacten tussen de tuinman en de leerlingen maakten dat in de wijken de afd. plantsoenen een goede naam opbouwde.

Aanstelling ambtenaar natuurzaken:

Al deze activiteiten in de voorlichtende sfeer maakten het noodzakelijk om in 1977 een ambtenaar natuurzaken aan te stellen. Deze kreeg als deeltaken;

- het verrichten en coördineren van activiteiten op het gebied van de natuureducatie en het verstrekken van middelen ten behoeve van het natuuronderwijs.
- het geven van natuur- en milieuvoorlichting in de ruimste zin van het woord, aan de bevolking.

25 Afdruk van Natuurbrief nr. 22 augustus 1987.

NATUURLIJK

NATUURBRIEF VAN VLAARDINGEN augustus 1987 - Nr. 22

Onkruidbestrijdingsmiddelen bestrijden meer dan je denkt

BESTRIJDINGSMIDDELEN IN DE LANDBOUW

Onlangs werd in de televisieuitzending „Een wereld van verschil" gediscussieerd over het gebruik van chemische middelen in de landbouw. Je vraagt je wel eens af of we nog zonder kunstmest en bestrijdingsmiddelen kunnen leven.

Enerzijds betoogde een boer uit Groningen, dat het niet mogelijk was. Ons voedselpakket zou te duur worden.

Anderzijds wees een boer uit de Flevopolder, die zelf een biologisch dynamisch bedrijf leidt, op de mogelijkheden nu en de overlevingskansen op de lange termijn.

Dat laatste wordt dikwijls vergeten. Om nu voordelig te kunnen produceren worden middelen gebruikt die bodem en grondwater langdurig kunnen verontreinigen.

Bovendien zorgt de productie van deze middelen ervoor dat er afvalstoffen vrijkomen, die gebruiker, medeverantwoordelijk voor is. Regelmatig lezen we in de krant dat er weer een bodemsanering moet plaatsvinden, die miljoenen kost.

Over een goedkoop voedselpakket gesproken. . . .!

BESTRIJDINGSMIDDELEN IN DE STAD

Ook in het onderhoud van plantsoenen, straten, pleinen en tuinen worden vragen gesteld:

- Wat is onkruid eigenlijk?
- Passen we chemische onkruidbestrijdingsmiddelen toe?

Eike plant is onkruid op de plaats waar hij niet gewenst is.

Zo zal de boer het ene jaar aardappelen telen en andere planten die ervoor staan weggschoffelen of doodspuiten. Het jaar daarop worden de aardappelen op dezelfde akker bestreden als onkruid, omdat er op dat moment graan moet groeien.

GEVOLGEN

In de landbouw worden inmiddels zoveel bestrijdingsmiddelen toegepast, dat in de weides de boterbloemen, ontstrekken, en de graanakkers niet meer gekleurd worden door korenbloemen en klaprozen. Mede door het gebruik van bestrijdingsmiddelen zijn van de 1500 plantesoorten die Nederland in de jaren 30 nog rijk was, er inmiddels 750 zeldzaam geworden en een aanzienlijk aantal zelfs uitgestorven. Dit heeft ook invloed op de zoogdieren, de insekten en de vogels. Van de 66 inheemse dagvlinders zijn er tussen 1965 en 1978, acht soorten niet meer in ons land gezien en 40 soorten zijn meer sterk achteruit gegaan.

EEN WIJKPLAATS VOOR PLANTEN

Op de in kultuur gebrachte gronden zullen de soorten rijkdom bij het huidige landbouwgebruik nog afnemen.

meer dieren zich er thuis zullen gaan voelen. Veel verschillende soorten planten houdt bovendien in dat de kans, dat ekkele ongewenste soorten gaan overheersen, veel geringer is.

SCHOON BLIJFT SCHOON, MAAR „...NETJES" IS BEDREKELIJK

Nu zijn er mensen die vinden dat het plantsoen en de straat „netjes" moeten zijn.

Daar stuiten we op een probleem. Er is namelijk een wereld van verschil tussen schoon en „netjes".

We lossen dat probleem in ieder geval niet op door steeds meer giftige middelen te gebruiken om een „net" plantsoen of een schone straat te krijgen. Dat is ook de reden dat in de plantsoenen geen chemische middelen toegepast worden en wij leden toegepast worden en wij eigenlijk vinden dat ook particulieren in Vlaardingen de bodem zuiver (gif-vrij) moeten houden.

* Wanneer we een schone straat willen zullen we er met z'n allen aan moeten werken om die schoon (afvalvrij) te houden.

* Wanneer u te weinig tijd heeft om uw tuin te onderhouden zet er dan geen planten in die veel onderhoud vergen of die erg gevoelig zijn voor ziektes, maar speel meer in op wat de natuur biedt.

* Wat we nu „niet netjes" noemen heet eigenlijk „natuurlijk" wanneer we dat beseffen zal het ons waarschijnlijk heel wat minder moeite kosten om de plantsoenen en bermen te accepteren zoals ze nu zijn: lekker ruig!

* Probeer waardering te

NATUURNIEUWS

BIJ DE VOLGENDE AKTIVITEITEN ZIJN OOK NIET-LEDEN VAN HARTE WELKOM.

Bij het VVV en bij Natuureducatie zijn de volgende wandelboekjes te koop:

* heemparkboekje
* 't hol en oranjepark
* wijkpark holy

Verder is er per wijk een nastagewerkte „Buurtboomen" over de straatbomen in uw omgeving.

De KNVB organiseert:
Zaterdag 29 augustus
Een vogelfietsexcursie naar Voorne. Vertrek om 01.00 uur vanaf station Vlaardingen-Oost. Aanmelden bij Johan Slee, tel. 4376858.

Kaart van Natuurmonumenten en/of Zuidhollands Landschap meenemen a.u.b.

Zaterdag 29 augustus Strandexcursie naar Schouwen-Duiveland. Vooraanmelden bij Mr. Chel Otten, tel. 4715910.

Zondag 13 septemmar Vogelstudiedag voor de Maasvlakte. Vertrek vanaf station Vlaardingen-Oost om 08.00 uur. Vooraanmelding 4369720.

Het IVN organiseert:
Zaterdag 12 septemb Excursie door het Ar retum. Trompenburg Rotterdam, waar unieke collectie bon en heesters is samengebracht. Aanvang 10.00 uur bij de ingang Honsingerdijk, te bereiken met tramlijn 7.

Dinsdag 22 septem Wandeling door het derpark te Rotterdam. Aanvang om 19.00 bij de kinderboerderij aldaar.

Omdat de ambtenaar voor alle scholen inzetbaar moest zijn en er zeer veel raakvlakken met de afd. plantsoenen lagen werd de leerkracht bij deze afdeling geplaatst.
Vervolgens werd in goed overleg met de scholen, de secretarieafdeling-onderwijs en de afd. plantsoenen de nota "Edukatie inzake het natuurlijke milieu" opgesteld. Hierin werd aangegeven op welke wijze de natuureducatie vorm moest krijgen als een integrerend deel van de lessen op de basisscholen, met een uitstraling naar de buitenschoolse vorming.
In de jaren die volgden kreeg de natuurvoorlichting haar eigen plaats binnen de afdeling. Op de kwekerij werden planten voor de scholen gekweekt, in de plantsoenen werden materialen verzameld, over de parken werden handzame boekjes uitgegeven en in de kranten verschenen regelmatig artikelen over wat er in de natuur in en om de stad te beleven viel.

Boombeheer en de gemeentelijke kapverordening.

De stad Vlaardingen is in de jaren 1950-1980 enorm hard gegroeid. Mede door gebrek aan mankracht was de invloed van de afd. plantsoenen, bij de ontwikkeling van de Westwijk, onvoldoende. In de straten konden maar spaarzaam bomen worden geplant. De kabels en leidingen waren zodanig gesitueerd dat er geen of nauwelijks mogelijkheden overbleven voor het planten van een boom. Bovendien werd er wellicht ook wat meer toegegeven aan al die mensen die bomen wel erg mooi vinden, maar deze niet voor hun deur wilden hebben.
Bij de ontwikkeling van de wijk Holy is in een zeer vroeg stadium de afdeling plantsoenen betrokken geweest bij de vaststelling van de ondergrondse straatprofielen. Vanaf die tijd is het streven erop gericht om voor elke woning die gebouwd werd minimaal een boom te planten. Daarbij was tevens uitgangspunt dat het algemeen aanzien van de stad prevaleert boven het individuele belang. O.a bij de aanleg van de boombeplanting aan de Maasboulevard heeft dit geleid tot uitvoerige discussies met de bewoners. Bij iedere aanplant groeide het dossier. Toch was niet iedere bewoner van de Maasboulevard tegen.
Zo verscheen in de Haagse Courant een hartverwarmende reactie na het planten van de eerste bomen (26).

Uit de Haagse hof geplukt

door Alexandra

Gisteren in Scheveningen geweest. Nu ja, laat ik eerlijk zijn. Met lijn zicht naar het Gevers Deynootplein, eruit gewipt en na tien stappen de Kurhaustrap opgegaan en mij vervolgens in dat Kurhaus enige uren opgehouden.

Dat is natuurlijk wel in Scheveningen zijn, maar niet de Scheveningse lucht met volle teugen indrinken. Het was meer nippen aan een glaasje vermouth.

Naarmate het gezelschap groeide, zwamen er steeds weer koudhandige bijdehandse heren, die het andere gedaan hadden. Even een frisse neus gehaald aan het strand. Diep adem halen in de onbezwangerde zeelucht.

Er waren ook veel niet-Hagenaars en vooral zij prezen de Vrijheid en reinheid van onze kust.

Toen kwam er een mooi verhaal los. Van een mevrouw uit Vlaardingen. Die gemeente is haar lief om vele redenen, maar geeft haar toch jarenlang een diep gemis. Dat gemis was wat vogelgefluit....

Er mocht - erns een meeuw schreeuwen en een verdwaalde mus hippen, maar dat gefluit.... dat kwam maar niet.

Tot „de" man in haar leven kwam. Hoe bij heet weet ik niet en of zij hem ooit gezien heeft evenmin, maar bij kan zich verrekerd weten van een grote genegenheid, zo niet liefde, van de vele Maasboulevardbewoners. Want... daar kwetteren ze de nacht lustig, daar hipt een kuifbeurswerik rond en fluit een merel, zij het dan soms midden in de nacht, een vogelverstoring omdat het arme

Bomen

dier het onmiddellijk voor de aan ziet...

En dat alles heeft die ene man moeilijk gemaakt.

Hij is de directeur van de plantsoendienst en een bomenfan.

Met verzetlisting van Wageningen heeft hij de zwaveldampen, de benzinestanken en de andere vreemde luchtjes doen uitproberen op verschillende boomsoorten en daarbij ontdekt, dat de Canadese iep niet kiekeurig is en het allemaal slikt en daarbij blijft gedijen in een snel tempo.

Nu staan er Canadezen langs de Maasboulevard en met het hout en het groen rijn de vogels gekomen.

In twee jaar tijd, zo vertelde mij, heeft er in Vlaardingen m'n vijfhonderd bomen geplant. Het aantal vogels is moeilijk telbaar vanwege de mobiliteit van dit volkje.

En dat alles is te danken aan die ene man to zeggen de vogelminnenden niet diepe waardering en toewijding.

Ze zeggen het ook graag ter leringe van andere ontgroende streken, steden, straten: „Zoek een stankbestendige boom en de levensvreugde keert terug."

Den Haag is een groene stad met veel bomen, maar er zijn toch wijken en werkelijk niet alleen in de oude deelcijfers, waar een echte boom een heilenswaardigheid is. Het groen van een veldje tussen de torenflats is nog iets anders dan het watvende lover...

Dat vinden de vogels ook

Daarom vond ik het een mooi verhaal van die Vlaardingse.

26 Uit de Haagse hof geplukt. Bomen.

Dat ook in de gemeenteraad de wens bestond om zuinig met het bomenbestand om te gaan, werd duidelijk toen in 1970 een grote treurwilg aan de Mauritssingel gekapt werd ten behoeve van de aanleg van een rioolpersleiding. Ondanks dat het tracé met veel zorg was vastgesteld en nadat gebleken was dat ieder ander tracé groter offers van het bomenbestand vergde, was een meerderheid van de Raad van mening dat het noodzakelijk werd een gemeentelijke kapverordening vast te stellen. Voor iedere boom die gerooid moest worden diende zowel door particulieren als door de gemeentelijke diensten een kapvergunning aangevraagd te worden.

Wetenswaardigheden over het Vlaardingse bomenbestand.

In 1967 werd Vlaardingen van aardgas voorzien. Het drogere gas maakte dat de loodstriktouwverbindingen krompen. In diverse gemeenten die eerder op het aardgasnet waren aangesloten was geconstateerd dat dit een grote sterfte onder de straatbomen kon veroorzaken. Direct na de aanleg werden de bomen extra in de gaten gehouden. Ik herinner mij dat ik met de heer Visser van het energiebedrijf een rondrit maakte langs een aantal kwijnende bomen. Aanvankelijk wilde hij niet aannemen dat de sterfte veroorzaakt zou worden door ander gas dat door de leidingen ging. Maar bij de eerste de beste boom die we aan een nader onderzoek wilden onderwerpen, kwam de gaslucht ons al tegemoet.
De afdeling plantsoenen gaf vanaf die tijd onmiddellijk door als er iets loos was bij een boom. Het Energiebedrijf reageerde zeer snel waardoor de schade in Vlaardingen beperkt bleef.

In de jaren zeventig werden ook de eerste infrarood foto's vanuit een vliegtuig gemaakt om daarop te kunnen zien welke bomen een kwijnend bestaan leden. De afdeling deed daaraan mee, om later te kunnen vergelijken of bepaalde bomen achteruit gegaan waren. De directe controle vanaf de straat werkte effectiever.

Het verplanten van bomen zonder wortel.

In 1968 moesten in verband met een profielwijziging van de Burg. Pruissingel, 39 grote populieren gerooid worden. Deze werden herplant in de Westwijk aan de v.d. Werffstraat. Bij wijze van proef werden 3 bomen zonder wortel overgezet. Dit was zeer kostenbesparend.
Toen na een jaar bleek dat deze bomen zich net zo goed ontwikkelden als de overige die met kluit verplant waren, is dit vooral in saneringsgebieden op grotere schaal toegepast. Een voorbeeld daarvan zijn o.a. de populieren in de Koningsstraat. Voor de goede orde vermeld ik dat deze methode alleen toepasbaar is bij bepaalde populierensoorten en enkele soorten wilgen.

27 (boven) Populieren Koningsstraat geplant zonder wortel in maart 1971 (foto augustus 1971)

28 (onder) Populier Koningsstraat 1996

Speciale zorg voor oudere bomen.

Een boom kan wel 1000 jaar worden. Helaas wordt een boom in het stedelijk gebied meestal geen 50 jaar. Daar zijn veel redenen voor aan te geven. De hoofdoorzaak is dat een boom van nature in gezelschap van andere bomen moet groeien. Er moeten optimale mogelijkheden zijn voor kringloop van het afgevallen blad. Zowel bomen op verharding als op gras staan in een zeer onnatuurlijke milieu.
Door zeer veel bomen te planten kan een stad toch een groen aanzien krijgen en het is zeker niet verwerpelijk om na een aantal jaren bomen, die te dicht op elkaar staan, te kappen. Dit om andere de gelegenheid te bieden zich te ontwikkelen. Maar als een boom op een vrije plek staat en de mogelijkheden zijn aanwezig om hem echt oud te laten worden dan moet daaraan naar mijn mening alle zorg besteed worden. Als voorbeeld noem ik de meidoorn die (nog steeds) staat op de hoek van de Hofsingel en de

29 Ondersteunde meidoorn 1996.

30 Actieboom aan de Schiedamseweg, geschonken door de heer J.J. van der Kaaden.

Hoflaan (fig. 29) Bij een hevige storm in 1973 werd een aantal oudere bomen geveld. Ook de bovengenoemde toen ca. 30 jaar oude meidoorn lag tegen de grond. Gelukkig bleek het wortelgestel redelijk ongeschonden. De boom is door de gebr. Copijn (boomchirurgen) overeind gezet en gestut. Er waren kritici die zich afvroegen of het wel verantwoord was om op deze wijze bomen in stand te houden. Maar als je dan ziet hoe 23 jaar later de boom nog steeds als een markante verschijning het beeld bepaalt dan ben ik er nog steeds van overtuigd dat het van groot belang is om juist oudere bomen met extra zorg te omringen.

Actie "Zet ook eens een boom op"

In navolging van de gemeente Rotterdam, startte in het voorjaar van 1976 de actie "Zet ook eens een boom op". Voor f.25,- kon iedere Vlaardinger aangeven waar hij of zij een boom wilde planten en aan welke soort de voorkeur gegeven werd. Tijdens de actie bleek dat soms heel bijzondere plaatsen verkozen werden. Niet altijd kon aan het verzoek worden voldaan. Ligging van kabels en leidingen of vragen om een boom in een parkeerplaats te planten zodat de buren de auto niet meer zouden kunnen parkeren, werden met de aanvrager besproken. Meestal kon een goed alternatief worden gevonden. De bomen werden voorzien van een boompaal, gesierd met de Vlaardingse kleuren. Voorts kreeg de aanvrager een tekening waarop de plaats en de soort was aangegeven. Het kostte de bij de actie betrokken ambtenaren veel tijd maar het verschafte veel voldoening.

Toen de actie in 1980 werd beëindigd, waren door 267 aanvragers 455 bomen aangeboden, waarvan er nu nog vele onze stad sieren.

Beuken van de Hogelaan.

Al eerder is vermeld dat de beuken van de Hogelaan in 1905 de eerste tekenen van verval begonnen te vertonen. De ontgraving van het talud tijdens de tweede wereldoorlog en het rijden met legervoertuigen over de wortels heeft het aftakelingsproces versneld. In 1969 werden op advies van de boomchirurgen, de gebroeders Copijn, van de toen aanwezige 62 bomen er 8 gekapt. De overige beuken werden gevoed en zonodig werden takken weggezaagd, wonden behandeld en zware takken verankerd. Voorts werd, om de kringloop optimaal te bevorderen, op de taluds klimop aangeplant. Daardoor blijft het afgevallen blad ter beschikking van de bomen. Ondanks deze goede zorgen meldt een artikel in de Vlaardingse Courant in juli 1977 onder de verontrustende kop "Eeuwenoude beuken op sterven na dood" het volgende: "Het is gebeurd met de eeuwenoude beuken aan de Hogelaan in Vlaardingen. Binnen enkele jaren zal deze weg door het fraaie stadspark, waaraan bijna iedere Vlaardinger dierbare herinneringen heeft, een "gapende wond" vertonen. Weg bomen, weg sfeer, weg herinnering. Tientallen jaren zullen verstrijken, alvorens deze wond geheeld zal zijn. Directe (doods)oorzaak: de droge zomer van 1976."
In het artikel staat verder dat tijdens de droogte per boom 500 liter water was gegeven en dat van de toen nog aanwezige 48 beuken er 17 in goede doen waren en de overige 31 waren er slecht tot zeer slecht aan toe. (Bij een opname in voorjaar 1996 resteerden nog 33 oude bomen waaruit blijkt dat na de eerste sterfte in 1905 het goed is geweest om niet al te rigoureus de bijl in de beuk te zetten). Tevens beginnen de in de loop der jaren ingeboete beuken (42 stuks) alweer beeldbepalend te worden. De oudste beuken zullen zo'n 300 jaar zijn en dat is voor een beuk een zeer respectabele leeftijd.

31. (boven en onder) Beuken op de Hogelaan 1996.

Bomenboekjes:
De sectie natuurzaken vroeg regelmatig aandacht voor het bomenbestand. Zo werden in 1984 vier boekjes uitgegeven over de straatbomen in de Westwijk, 't Centrum, Holy en Ambacht. De twaalf meest gebruikte soorten zijn daarin beschreven met daarnaast de tekeningen en het overzicht met een wijkkaartje met de locatie van de diverse bomen.

Voorts werden regelmatig publicaties in de plaatselijke pers verzorgd over het wel en wee van de bomen.

RECREATIEGEBIED DE LICKEBAERT.

Eerste plan voor een parkgebied ten westen van Vlaardingen.

In mei 1968 werd het eerste plan voor de inrichting van een parkgebied ten westen van Vlaardingen door vier Vlaardingse burgers gelanceerd. Daarin werd op summiere wijze aangegeven waar bossen, paden, parkgedeelten, volkstuinen, vijvers en overige recreatieve voorzieningen zouden moeten komen. Het was meer een beschrijving van hoe het gebied eruit zou moeten zien, dan dat het een diep doordacht plan was (32).

32 Bosplan Vlaardingen ontworpen door vier Vlaardingse burgers.

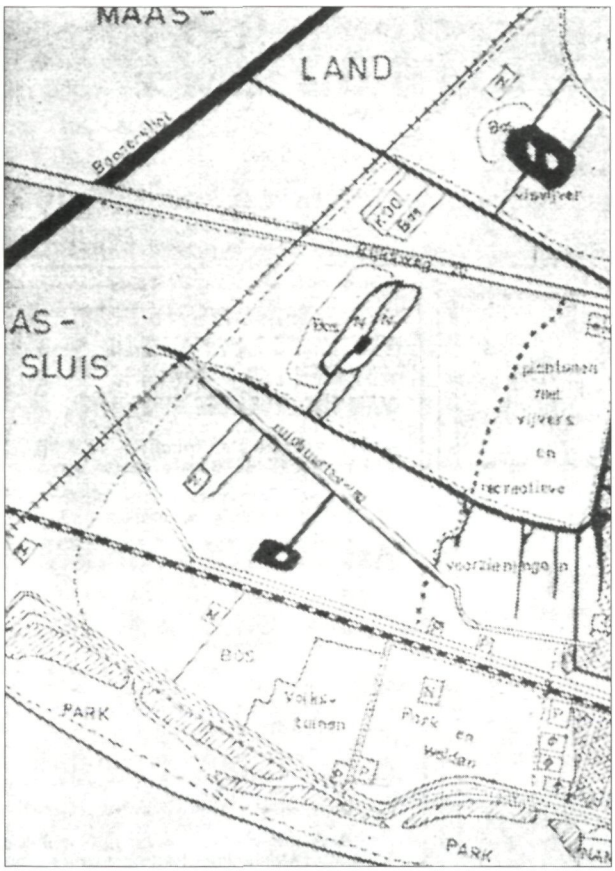

De vier bedenkers van het plan hebben e.e.a voor de installatie van de commissie ter voorbereiding van het 700-jarig bestaan van Vlaardingen ingediend, in de gedachte dat daardoor de publiciteit maximaal zou zijn. Gepleit werd voor snelle aanleg van het hooggelegen gebied tussen het Scheur en de Maassluissedijk en realisering van de strook langs de Westwijk. Vervolgens zouden verspreid in het gebied, bos- en waterpartijen tot stand moeten komen.

Globaal plan de Lickebaert.

In 1971 verschijnt een voorstudie en programma van eisen voor het recreatieplan Vlaardingen-West/ Maassluis-Oost. Door een werkgroep, onder voorzitterschap van wethouder A.G. Kloots van Vlaardingen is voor een gebied van 600 ha. tussen Vlaardingen en Maassluis een globaal plan uitgewerkt. (33)

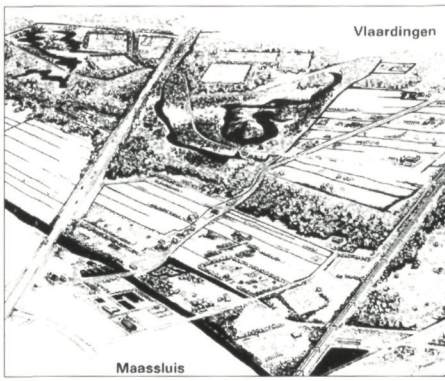

33 Globaal plan de Lickebaert

In de studie worden o.a. de volgende aanbevelingen gedaan:
- Noodzakelijk is, dat de besturen van de betrokken gemeenten en Rijnmond zich zo spoedig mogelijk uitspreken over de voorstudie.
- De principiële bereidheid van de Rijksoverheid om bij te dragen in de kosten van uitvoering van de regionale recreatieve voorzieningen.
- De verwerving van de gronden te bespoedigen.
- Nadere uitwerking van het plan, rekening houdend met de mening van de bevolking.
- Onderzocht moet worden welke rechtsvorm gekozen moet worden om het voorgestelde uitvoeringsprogramma te kunnen realiseren.

In de zomer van 1971 wordt het plan door de wethouders van sport en recreatie van Vlaardingen en Maassluis gepresenteerd.

Vervolgens wordt in Vlaardingen het bestemmingsplan in de inspraak gebracht. Nadat het plan ter visie is gelegd, wordt o.a. door 30 boeren bezwaar aangetekend.

"Zet vaart achter de Lickebaert".

In februari 1973 (het jaar dat Vlaardingen 700 jaar stadsrechten heeft) neemt mevr. H.A. Bleeker-van Styrum, gemeenteraadslid van de V.V.D., het initiatief om via een "buitenparlementaire" actie de realisering van de plannen te versnellen. Zij wil een petitie aan haar partijgenoot op het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk CRM, staatssecretaris Vonhoff, aanbieden. In de Nieuwe Vlaardingse Courant van 21 februari 1973 staat uit de mond van mevr. Bleeker opgetekend: "Als de heer Vonhoff zegt dat de subsidie over pakweg 5 jaar loskomt, dan hebben we tenminste een toezegging en kan een bescheiden begin worden gemaakt met de verwezenlijking van het roemruchte bosplan. Het moet dit jaar onder de paraplu van het V-zeven-feest gebeuren. Als het begin er eenmaal is, volgt de rest vanzelf". In nauwelijks twee weken tijd werden 20.000 handtekeningen verzameld. De staatssecretaris was onder de indruk, maar stelde dat het plan niet voorkwam op de prioriteitenlijst van de provincie Zuid-Holland.

Een maand later bleek dat het lobbyen effect sorteerde. Ambtenaren van de provincie kwamen enigszins verstoord meedelen dat zij opdracht gekregen hadden om hun prioriteit, die eigenlijk bij o.a. de uitvoering van het Rottemerengebied lag, om te buigen en de Lickebaert versneld te subsidiëren. Inmiddels was het algemeen bestuur van het recreatieschap "de Lickebaert" samengesteld uit vertegenwoordigers van Vlaardingen en Maassluis. Aan de gemeenteraden van de beide gemeenten werd voorgesteld om alle gronden in het gebied over te dragen aan het recreatieschap.

Deelplan voor de oeverstrook.

De afdeling plantsoenen van Vlaardingen had tussentijds het deelplan voor het gebied tussen de Maassluissedijk en de rivier uitgewerkt (34).

De inmiddels opgerichte vereniging "Vrienden van het Lickebaertbos" beraadde zich onder voorzitterschap van mevr. Bleeker op welke wijze de bevolking betrokken zou worden bij de aanleg van het bos. Daartoe werd o.a. een wedstrijd georganiseerd om een vignet te ontwerpen en werden boomfeestdagen gepland.
Eind 1973 mocht het bedrijf gemeentewerken Vlaardingen, in opdracht van het recreatieschap de Lickebaert, het plan voor de oeverstrook aanbestedingsgereed maken. Op 21 augustus 1974 kwam de staatssecretaris van CRM, de heer W. Meyer, de eerste spade in de grond steken. Tijdens de officiële toespraken werden vooral door de burgemeester van Maassluis, de heer Van Dijke, een aantal politiek hete hangijzers aan de bewindsman meegege-

34 Eerste deelplan "Oeverbos". Na inspraak is de doorgaande autoweg vervangen door twee aparte lussen.

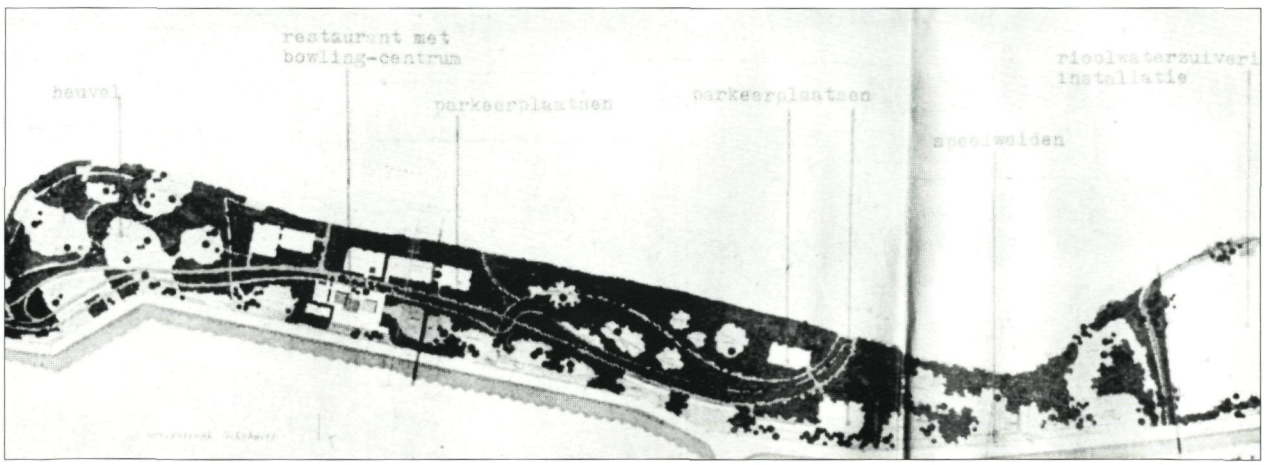

35 Burgers van Vlaardingen en Maassluis planten bomen in het "Oeverbos".

ven. De boeren uit het aangrenzende gebied drongen aan op snelle uitkoop van de bedrijven die voor andere belangen zouden moeten wijken (Sommigen leefden al meer dan 25 jaar in onzekerheid).

In het voorjaar van 1975 werd de eerst beplanting aangebracht o.a. op een zeer koude boomfeestdag op 19 maart, waarbij ook mr. Pieter van Vollenhove een boom plantte. Vervolgens werkten op 21 maart duizenden burgers uit Vlaardingen en Maassluis mee aan de totstandkoming van het bos (35).

De afdeling plantsoenen heeft nog een aantal jaren het gebied ten laste van het recreatieschap beheerd. Nadat het gebied is toegevoegd aan het recreatiegebied Midden-Delfland, is het recreatieschap "de Lickebaert" opgeheven. De vereniging "Vrienden van het Lickebaertbos" had, door de versnelde uitvoering van de oeverstrook, haar doel bereikt. Als laatste daad heeft zij een prachtige plattegrond in reliëf, van de oeverstrook aangeboden aan het recreatieschap Midden-Delfland. Deze staat nu opgesteld nabij het restaurant "'t Oeverbos".

36. Het resultaat van de planters na eenentwintig jaar.1996.

WIJKPARK HOLY.

In het eerste bestemmingsplan voor de wijk Holy-Noord is een veel kleiner stuk gereserveerd als wijkpark. Het openbare groen was meer tussen de woningen gedrapeerd. Mede door het indienen van alternatieve plannen van de afdeling plantsoenen is uiteindelijk gekozen voor een duidelijk centraal in de wijk gelegen park.

In eerste instantie is de kinderboerderij gerealiseerd. Dit werd mede mogelijk door schenkingen van de burgerij ter ere van het afscheid van burgemeester Heusdens. Vervolgens is de bouwspeelplaats aangelegd waarop na veel inspanning een oude treinwagon als clublokaal is geplaatst.

Ten noorden van de kinderboerderij is gedurende enkele jaren een hoeveelheid puin gestort, wat vervolgens is afgedekt met ca. 1 meter grond. Na het graven van de vijvers en de aanleg van de paden, is er een pionierbeplanting aangebracht. Rondom het park was een grote zandvlakte waarop de wind vrij spel had. Ook hier werd door de aanplant van inheemse pionierhoutsoorten gezorgd voor beschutting. Een tuinman met speciale belangstelling voor de wilde flora en fauna, kreeg de opdracht om de ontwikkeling van de inheemse kruidachtige gewassen zoveel mogelijk te stimuleren. Mede door de grote kennis van de inheemse fauna, wist hij door bepaalde beheersmaatregelen, voor talloze vogels, vlinders en andere insecten, de goede biotopen te creëren.

Conflicten ontstaan weleens doordat honden niet altijd op de juiste plaatsen worden uitgelaten waardoor kwetsbare beplantingen sneuvelen of dat er nog steeds "plantenliefhebbers" zijn die menen dat wat in de vrije natuur of in een park staat ook meegenomen mag worden naar de eigen tuin.

Het boeiende van het wijkpark Holy is naar mijn mening de ontwikkeling, die nog jaarlijks waarneembaar is. Verdwijnende pioniervegetaties maken plaats voor nieuwe plantengemeenschappen. Een terrein waarvan in eerste instantie de funktie nog niet duidelijk vastlag werd uiteindelijk een vlinderweide, beschermd door takkenbossen en zandwallen die op zich weer plaatsbieden aan o.a. bunzing, egel en allerlei insekten.

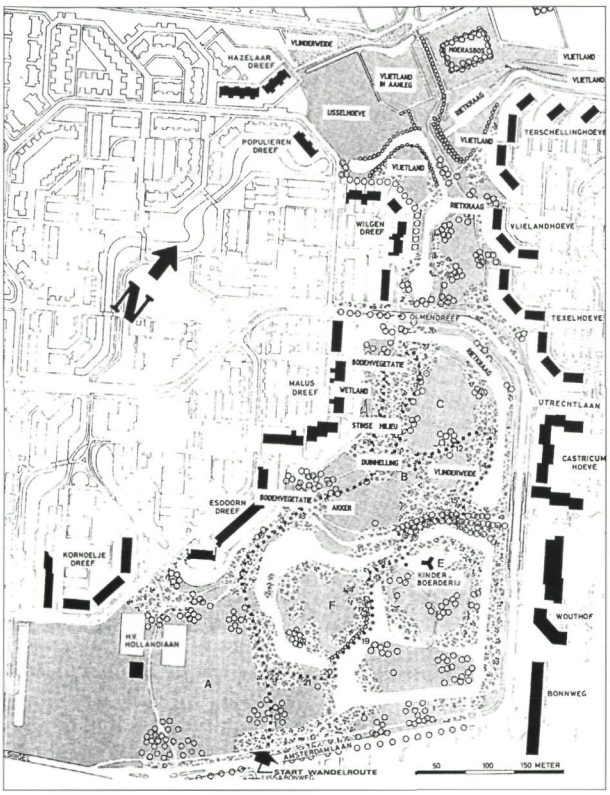

37 Bos- en natuurontwikkeling wijkpark Holy-Noord.

Tevens is gebleken dat het verantwoordelijk stellen van mensen met kennis van zaken voor bepaalde deelgebieden, waarborg is voor verantwoord beheer. In het wijkpark Holy is dit goed waarneembaar.

DE BROEKPOLDER

De afdeling plantsoenen heeft in de loop der jaren veel bemoeienis gehad met de herinrichting van de polder. Een korte beschrijving van de activiteiten op dit gebied mag binnen het kader van de geschiedschrijving van het "groen" niet ontbreken. Bij de opspuiting met havenspecie is de polder ingedeeld in 11 gebieden, zgn. spuitvakken of loswallen. De grootte varieerde van ca 10 tot 40 ha. De kaden rondom de vakken werden waar mogelijk op bestaande wegen of dijken gerealiseerd. Zo is op oude kaarten duidelijk te zien dat het tracé van de vroegere polderweg overeenstemt met dat van de huidige Watersportweg. Nadat de opspuiting voltooid was werden diverse ontwateringsmethoden toegepast. Tot besluit werden vanuit een vliegtuigje een aantal loswallen ingezaaid met Italiaans raaigras. Ook dit weer om de rijping van de gronden te bevorderen. Tot begin jaren zeventig was alles erop gericht om direct nadat de wijk Holy gereed zou zijn, te starten met de bebouwing van de Broekpolder. Over grondverontreiniging werd niet gedacht of gesproken. Het havenslib werd vergeleken met de vruchtbare gronden van de uiterwaarden langs Rijn en Maas, die eveneens waren ontstaan door ophoging met sedimenten uit deze rivieren. De gemeente Vlaardingen was er trots op dat de polder op voordelige wijze bouwrijp werd gemaakt en de gemeente Rotterdam was tevreden met het grote slibdepot op korte afstand van het havengebied.

Om aan te tonen dat het Rotterdamse havenslib ook zeer geschikt zou zijn voor de aanleg van bossen en recreatiegebieden, werd in 1968 aan de gemeente Vlaardingen verzocht om mee te werken aan een "proefbos" van ca 2 ha. in de Broekpolder. De locatie werd zodanig gekozen dat de proefbeplanting, ook na ontwikkeling van de woningbouw, zou kunnen blijven bestaan (38).

38. Situering proefbeplanting in zijn directe omgeving.

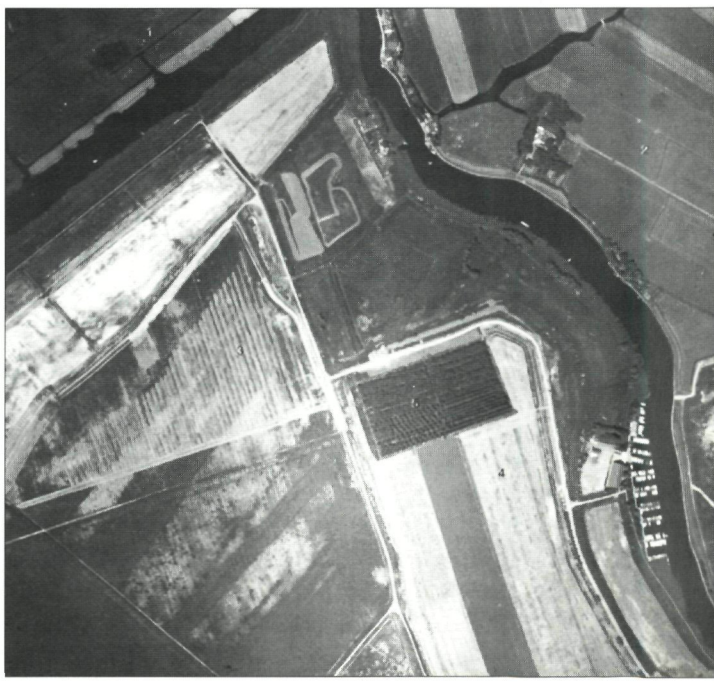

De kosten van aanleg en beheer waren voor rekening van Rotterdam. Deskundige begeleiding van het object was verzekerd door de installatie van een werkgroep met daarin vertegenwoordiging van Staatsbosbeheer, het bosbouwproefstation de "Dorschkamp" (later heette dit het Rijks Instituut voor Bos- en Landschapsbouw), de gemeente Rotterdam en de gemeente Vlaardingen. Bij de keuze van de hoofdhoutsoorten is in principe uitgegaan van pioniers zoals populier, iep, els, es en esdoorn. Op verzoek van Rotterdam en Vlaardingen is daar eik aan toegevoegd. De bosbouwers waren het met de laatste soort niet eens, maar stemden aarzelend toe. Achteraf bleek het een goede keus te zijn geweest. De beplanting groeide zeer voorspoedig. De bosbouwers waren enthousiast over de ontwikkeling van de aanplant en ieder jaar werden de meetresultaten vastgelegd in rapporten.
Bij de afdeling plantsoenen voelden we ons uitgedaagd om meer beplanting in de overigens nog kale polder aan te brengen.
In 1971 werd een schets voor een beplantingsstructuur aan de Vlaardingse Raad voor Sport en Recreatie voorgelegd. De opzet van het plan was om langs de spuitkaden beplantingsstroken aan te leggen, waarin zoveel mogelijk wandel- fiets- en ruiterpaden zouden kunnen worden opgenomen. Voorts werd gepleit om de ontsluitingsweg naar de W.V. "De Bommeer" aan te leggen en de strook tussen deze weg en de Vaart tot ontwikkeling te brengen. Het jaagpad langs de Vaart was als wandelpad in de plannen opgenomen. Voorts voorzag het plan in de aanleg van lig- en speelweiden omzoomd met beplantingsstroken. Over grondverontreiniging was nog steeds niets bekend. In het plan was ook een volkstuinencomplex in de zuidwesthoek van het opgespoten gebied geprojecteerd.
Bij de inspraak over dit plan werden vragen gesteld of het havenslib wel voldoende betrouwbaar was om daarop volkstuinen te realiseren. Ik was zeer verbaasd over deze vraag. Ik was er tot op dat moment van overtuigd dat we met uitstekende kleigrond te maken hadden. Later bleek dat de vraagsteller goed geïnformeerd was. Aanleg van volkstuinen werd uit een oogpunt van volksgezondheid verboden.
In het zuidelijk deel van het plan waren de sportvoorzieningen geprojecteerd, waarbij toen reeds geopperd werd om de atletiekvereniging naar de Broekpolder te laten verhuizen.
Mede door de subsidiemogelijkheden die geboden werden door de stichting "Industriehout" (een stichting die t.b.v. de houtproducenten een actief aanplantingsbeleid stimuleerde) werden voorstellen ingediend om diverse loswallen en het v.m. vuilstortterrein met populieren te beplanten. Met de eerste aanleg werd in 1973 gestart. Om de monotomie te camoufleren werden langs de randen gemengde beplantingsstroken aangebracht die tevens als zaadleverancier voor de onderbeplanting van het toekomstige bos dienden. In eerste instantie werden nog geen paden aangelegd.
In 1975 verscheen de nota "Broekpolder in overgangsfase". Daarin werd nogmaals gepleit voor de aanleg van brede beplantingsgordels langs de spuitkaden, teneinde een ruimtelijke structuur tot ontwikkeling te brengen. De open ruimten, omzoomd door boswallen, zouden daarna een agrarische- of stedelijke functie kunnen krijgen of ook bebost worden. De fractie van de Partij van de Arbeid wantrouwde haar eigen wethouder Goudriaan, in de gedachte dat de open ruimten bedoeld waren voor woonbebouwing. Samen met de fractie van de PPR bracht de PvdA in 1976 een nota in de gemeenteraad genaamd "Broekpolderbos, van wens tot werkelijkheid". In de nota werd gesteld dat in het Rijnmondgebied grote behoefte bestond aan de aanleg van een bos en dat de Broekpolder daarvoor de aangewezen locatie was. Deze nota werd in de raad breed ondersteund en vormde uitgangspunt voor het verdere beleid om de gehele polder te bebossen.
Een werkgroep, met vertegenwoordigers van de gemeente en externe deskundigen, werd opgedragen de technische- en financiële aspecten te onderzoeken. In 1977 verscheen de nota "Bosmodellen Broekpolder" waarin een tweetal varianten was uitgewerkt. Een productiemodel en een recreatiemodel. Het laatste model was in aanleg 25% duurder en de opbrengsten zouden 10-15% lager liggen. Gesteld werd dat een bos met recreatieve mogelijkheden over ca 50 jaar voor het Rijnmondgebied een waarde zou hebben die niet in geld is uit te drukken. Het recreatiemodel werd goedgekeurd en vervolgens werden de deelplannen nader uitgewerkt. Te beginnen in de zuid-westhoek (loswal 9).
Op 3 april 1978 werd een grote "Bosplantdag" georganiseerd. Onder aanvoering van het college van B en W werd door gemeenteraadsleden het "Raadsbos" geplant terwijl daarnaast ca 1000 burgers bomen plantten. Ook de plaatselijke pers was uitgenodigd. De eindredacteur van Groot Vlaardingen/de Maaskoerier, Ruud van Houwe-

39 Bosplantdag 1978 in de Broekpolder.

lingen, bracht zelf een zakje goede grond mee om zijn boom de optimale groeikansen te geven (39).
De aangelegde bospartijen en groengordels groeiden goed en in 1980 konden de eerste wandelroutes worden uitgezet (40). Daartoe werden o.a. houtsnipperpaden aangelegd die aangepast werden aan de onregelmatigheden van de grondslag en de karakteristieken van de bos- en bodemvegetatie. (Uit een onderzoek van het Staring Centrum naar het gebruik en de beleving van jonge bossen in Zuid-Holland van 1992 blijkt dit een juiste aanpak

40. Wandelroutes Broekpolder.

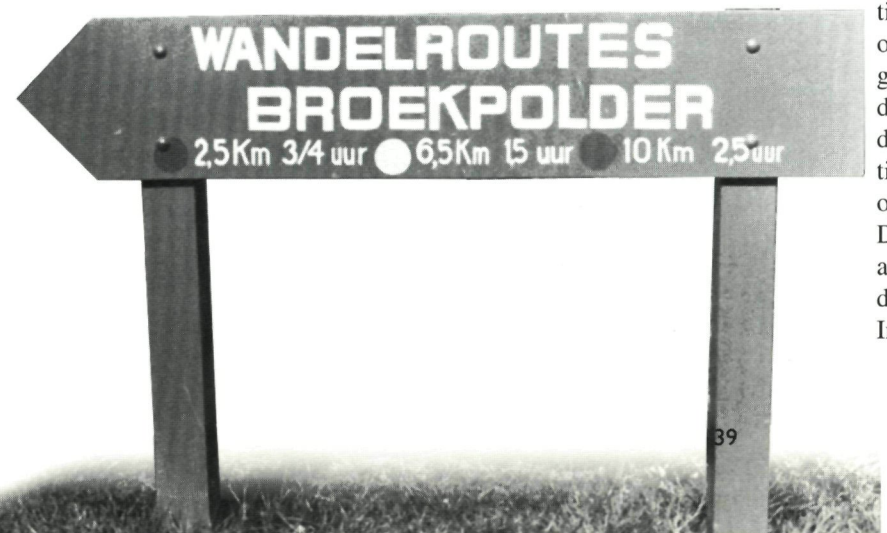

te zijn geweest. Ik citeer "Wat betreft het type pad (kronkelende paden dwars door het bos gemaakt van materiaal uit het bos) en de gelaagdheid van het bos (het ongeordend voorkomen van zowel bomen als struiken door de spontane opslag van vlier) sluit dit goed aan bij het ideaalbeeld van bos."
Dat diverse loswallen ernstig verontreinigd waren was bekend. Voor bosbouw leek dit geen bezwaar. Voor woningbouw wel. Toch stond het Openbaar Lichaam Rijnmond niet toe dat op potentiële bouwlocaties bos werd geplant.
In 1982 werd er weer een ambtelijke werkgroep, met vertegenwoordiging van de secretarie en het bedrijf gemeentewerken, aan het studeren gezet om te bezien of op sommige loswallen een afdeklaag met minder verontreinigde havenspecie kon worden gestort. De door de werkgroep uitgebrachte nota kreeg de naam "Het slijk der aarde voor de Broekpolder van waarde". Berekend werd daarin o.a. dat de gemeente Vlaardingen er financieel voordeel uit zou kunnen halen door aan Rotterdam wederom vergunning te verlenen om een hoeveelheid havenslib, met minder verontreiniging, in de Broekpolder te bergen.
Politiek gezien bleek de weerstand te groot om de polder, die juist weer aantrekkelijk werd, nogmaals enkele jaren minder toegankelijk te maken. De nota is bij mijn weten nooit in de gemeenteraad behandeld. Ik vraag mij zelfs af of alle collegeleden van het bestaan op de hoogte waren.
In 1984 werd Rijnmond door de kroon in het gelijk gesteld, de potentiële bouwlocaties moesten voor stadsuitbreiding beschikbaar blijven. Men ging ervan uit dat een afdeklaag van 1.50-2.00 m schone grond voldoende bescherming tegen de verontreiniging zou kunnen bieden. Om de gronden niet braak te laten liggen werden deze onder beheer van de afdeling plantsoenen ingezaaid met koolzaad. De overige gronden, zijnde niet bouwlocaties, werden voortvarend aangepakt. Zo werd o.a. in 1985 een rietveld van enkele ha. aangelegd in de strook langs de Vaart en werden de nog resterende gronden bebost. Voorzover de gronden gelegen waren in het reconstructiegebied Midden-Delfland gebeurde dit in opdracht van de Provincie Zuid-Holland. Deze instantie legde eveneens het golfterrein aan en realiseerde de houten voetbrug over de Vlaardingse Vaart.
In 1986 werd bij Staatsbosbeheer een beheer-

plan Broekpolder ingediend ter verkrijging van subsidie in het kader van de Bosbijdrageregeling. Hoewel de ambtelijke rompslomp rondom de subsidieaanvraag wees op een soort "ontmoedigingsbeleid" werden met vasthoudendheid plannen ingediend en werd subsidie verkregen. In 1987 werd eindelijk een akkoord bereikt met de provincie Zuid-Holland (Rijnmond was inmiddels ter ziele) om op de potentiële bouwlocaties, "productiebos"te planten. Daarmede werd voor dat deel van de polder de koers, die gericht was op recreatie, verlaten. Dat zelfs productiebos niet overal gerealiseerd werd had twee oorzaken.
- 1e voor de pachtrechter bleek dat de in pacht uitgegeven gronden alleen konden worden vrijgemaakt voor de uitvoering van "woondoeleinden" en niet voor een agrarische bestemming zoals "productiebos". Op deze gronden wordt de akkerbouw nog voortgezet.
-2e bij de uitwerking van de plannen werd meer rekening gehouden met de grondsoort. Hoe dichter bij de uitmonding van de opspuitbuis, hoe grover het materiaal. Zo zijn bepaalde delen zeer zanderig en bevatten veel stenen. Op deze delen is geen bos geplant maar krijgt de kruidenvegetatie meer kans. Dit komt overigens de afwisseling binnen het gebied zeer ten goede.

Resumerend kan gesteld worden dat de herinrichting van de polder geleidelijk tot ontwikkeling is gekomen. Inmiddels blijkt dat zeer veel Vlaardingers, maar ook bezoekers uit veel wijdere omgeving, de aanleg met bos, laanbeplantingen (41), natuurlijke vegetatie en gerealiseerde voorzieningen voor de water-, golf-, voetbal-, hockey- en ruitersport, zeer weten te waarderen.

41. Laanbeplantingen in de Broekpolder 1996.

Noten

1 Uit Vlaardings verleden, door M.C. Sigal Jr. Nieuwe Vlaardingsche Courant nov. 1929
2 De Buitenplaats "Het Hof" te Vlaardingen. Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht een heerlijkheid. okt.1990
3 Akte van aankoop nr. 4
4 Akte van verpachting, huur en verhuur nr. 220
5 Akte van verpachting, huur en verhuur nr. 298
6 Akte van verpachting, huur en verhuur nrs. 427,439,471.
7 Jaarverslagen Gemeentewerken 1934 - 1964 (voor zover aanwezig)
8 Correspondentie Gemeentewerken 1934 - 1964